

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Studijní program: N4101 Zemědělské inženýrství

Studijní obor: Agropodnikání

Katedra: Krajinového managementu

Vedoucí katedry: doc. Ing. Pavel Ondr, CSc.

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Potraviny nejsou odpad

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Ladislav Skořepa, Ph.D.

Autor diplomové práce: Bc. Martin Ziegler

České Budějovice, duben 2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Martin ZIEGLER**

Osobní číslo: **Z15521**

Studijní program: **N4101 Zemědělské inženýrství**

Studijní obor: **Agropodnikání**

Název tématu: **Potraviny nejsou odpad**

Zadávací katedra: **Katedra krajinného managementu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je vysvětlit základní fakta o problematice plýtvání potravinami v České republice, popsat celkový problém a rozlišit terminologii ztráty potravin. Z dotazníků široké veřejnosti a poskytovatelů sociálních služeb vyhodnotit sesbíraná data a provedené výzkumy ve věci využití potravin pro potravinovou banku. Úkolem je také navrhnout vlastní řešení tohoto problému, protože plýtvání představuje složitý ekonomický, environmentální, sociální a etický problém, jehož řešením by se měla ČR zabývat.

DP bude řešit plýtvání potravinami v ČR, které bude ověřeno dotazníkovým šetřením široké veřejnosti a poskytovatelů sociálních služeb, zda je potřeba vzniku potravinové banky na území vybraném území.

Metodický postup:

1. Studium teoretických pojmů řešeného problému.
3. Definice problému a realizace dotazníkového šetření na regionálním trhu.
4. Zpracování dat a jejich interpretace.
5. Závěr a doporučení pro praxi.

Struktura a forma diplomové práce bude odpovídat požadavkům vyplývajících z opatření děkana ZF JU na závěrečné práce.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 55 stran textu
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

Informace GFŘ k uplatnění DPH při darování zboží do potravinových bank, 2014.

JENÍČEK, V. 2003. Světový potravinový problém. In: Agricultural Economics, 49, p. 40-50. \96 ZAVADILOVÁ, T. 2011. Číňané se obávají nedostatku potravin v následujících pěti letech. Dostupné z: <http://www.knihy-a.cz/10888/cinane-se-obavaji-nedostatkupotravin-v-nasledujicich-peti-letech>.

PEČENÝ, Z. 2011. Ceny zemědělských komodit stoupají. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/byznys/zemedelstvi/ceny-zemedelskych-komodit-stoupaji-476460>

KISLINGEROVÁ E., 2008: Inovace nástrojů ekonomiky a managementu organizací. C.

H. Beck, PRAHA, 293 s.

SVATOŠ M., 2008: Ekonomika agrárního sektoru. Česká zemědělská univerzita v Praze, Praha, 170s.

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Ladislav Skořepa, Ph.D.
Katedra krajinného managementu

Datum zadání diplomové práce: 29. března 2016

Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2017

prof. Ing. Miloslav Šoch, CSc., dr. h. c.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ ŠKOLA
Mladší oddělení
Blatenská 198a, 370 06 České Budějovice

doc. Ing. Pavel Ondr, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 29. března 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zemědělskou fakultou - elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Podpis studenta

Poděkování

Tímto bych rád vyjádřil poděkování školiteli mé diplomové práce Ing. Ladislavu Skořepovi, Ph.D, za jeho odborné vedení, metodickou pomoc a cenné rady, které mi poskytl při jejím zpracování.

SEZNAM ZKRATEK

BRO – Biologicky rozložitelný odpad

CVVM SOÚ AV ČR – centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav Akademie věd České republiky

DPH – Daň z přidané hodnoty

DTM – Datum minimální trvanlivosti

EFPB – Evropská federace potravinových bank

EK – Evropská komise

ES – Evropské společenství

EU – Evropská unie

FAO – Organizace pro výživu a zemědělství

FEAD - Fund for European Aid to the most Deprived

FEVIA – Federace potravinářského průmyslu

ISAH – Institut kvality vod a universita odpadového hospodářství Hannover

MeSH – Medical Subject Headings

MZČR – Ministerstvo zemědělství ČR

MŽP – Ministerstvo životního prostředí

ORP – Obec s rozšířenou působností

OSN – Organizace spojených národů

OVAM – Flanderská veřejná společnost pro odpadové hospodářství

PB – Potravinová banka

POH – Plán odpadového hospodářství

UNEP – Program OSN pro životní prostředí

V seznamu nejsou uvedeny zkratky všeobecně známé nebo používané jen ojediněle s vysvětlením v textu.

OBSAH	
ÚVOD	10
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA ZKOUMANÉHO PROBLÉMU	11
1.1 Obecně plýtvání potravinami	11
1.2 Definice pojmů.....	13
1.2.1 Potravina	13
1.2.2 Surovina	13
1.2.3 Pokrm	14
1.2.4 Potravinový odpad.....	14
1.2 Plýtvání potravinami v ČR.....	18
1.2.1 Plýtvání potravin u spotřebitelů	20
1.3 Výživová a potravinová politika	24
1.3.1 Politika v potravinářské a zemědělské úrovni.....	24
1.3.2 Informace na obalech potravin.....	25
1.3.3 Označování potravin v České republice.....	26
1.3.4 Pojem neoznačené potraviny.....	28
1.3.5 Skladování a použití potravin.....	28
1.3.6 Nakládání s potravinovým odpadem	28
1.3.7 Využití komunálního odpadu	29
1.4 Potravinové banky.....	32
1.4.1 Program potravinové pomoci.....	35
1.4.2 Darování a meze legislativy	36
1.5 Freeganismus.....	37
2 METODOLOGIE VÝZKUMU	39
2.1 Metoda sběru dat.....	40
2.2 Časový harmonogram	41
3 VÝSLEDKY	43
3.1 Grafické vyhodnocení dat	43
4 DISKUZE	60
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
PŘÍLOHY	70

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Obrázek č. 1. Hierarchie způsobů nakládání s odpadem uplatněná na plýtvání potravin	15
Obrázek č. 2. Plýtvání potravin v potravinovém řetězci.....	16
Obrázek č. 3. Globální zásoba potravin vyjádřená hruškami	17
Obrázek č. 4. Logo potravinové banky.....	33
Tabulka č. 1. Počet obchodů s potravinami a smíšeným zbožím	19
Tabulka č. 2. Časový harmonogram výzkumu	42
Graf č. 1. Potravinové ztráty a odpad na úrovni spotřebitele ve výrobní a dodavatelské fázi v různých regionech. (ztráty na osobu kg/rok)	12
Graf č. 2. Vede nakupování v akci k většímu vyhazování potravin	20
Graf č. 3. Které potraviny nejčastěji obyvatelé České republiky vyhazují.....	21
Graf č. 4. Jak zacházíte s nespotřebovanými potravinami.....	23
Graf č. 5. Grafické znázornění otázky č. 1	43
Graf č. 6. Grafické znázornění otázky č. 2	44
Graf č. 7. Grafické znázornění otázky č. 3	45
Graf č. 8. Grafické znázornění otázky č. 4	46
Graf č. 9. Grafické znázornění otázky č. 5	47
Graf č. 10. Grafické znázornění otázky č. 6	48
Graf č. 11. Grafické znázornění otázky č. 7	49
Graf č. 12. Grafické znázornění otázky č. 8	50
Graf č. 13. Grafické znázornění otázky č. 9	51
Graf č. 14. Grafické znázornění otázky č. 10	52
Graf č. 15. Grafické znázornění otázky č. 11	53
Graf č. 16. Grafické znázornění otázky č. 13	54
Graf č. 17. Grafické znázornění otázky č. 14	55
Graf č. 18. Grafické znázornění otázky č. 15	56
Graf č. 19. Grafické znázornění otázky č. 16	57
Graf č. 20. Grafické znázornění otázky č. 17	58
Graf č. 21. Grafické znázornění otázky č. 18	59

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na základní fakta o problematice plýtvání potravinami na světové úrovni a v České republice. Popisuje celkový problém a rozlišuje terminologii ztrát potravin, plýtvání potravin apod.

Praktická část se zabývá analýzou spotřeby potravin spotřebitelů, pomocí dotazníkového šetření v regionu Tábor. Cílem bylo zjistit, zda dotázaní respondenti mají znalosti v této tématice, dalším cílem bylo zjistit četnost jejich nákupu a spotřeba potravin v jejich domácnostech a jak likvidují zbylé potraviny. Úkolem je také navrhnout vlastní řešení tohoto problému, protože plýtvání potravin představuje složitý ekonomický, environmentální, sociální a etický problém. Závěrečná část práce se věnuje vlastním návrhům řešením a zjištěním nutnosti vzniku potravinové banky v regionu Tábor.

Klíčová slova: plýtvání potravin, potravinová banka, potravinový odpad, datum spotřeby, datum minimální trvanlivosti

Abstract

The thesis is concerned with a basic fact about the issue of food waste in a global level and in the Czech Republic as well. It Describes the overall problem and distinguishes a terminology of food loss, food waste etc.

The practical part analyzes the consumption of food consumers via questionnaire in the region of Tabor. The goal was to determine whether the respondents are knowledgeable in this matter another aim was to find out the frequency of their purchase and consumption of food in their homes or how they liquidate the remaining food. The challenge is also to propose the own solution of this problem, because waste represents a complex economic, environmental, social and ethical problem. The final part deals with its own proposals for solutions and it finds out the need to establish food banks in the region of Tabor.

Key words: food waste, foodstuff, bank of food, food refuse, use by date, best before date

ÚVOD

Potraviny tvoří neoddělitelnou součást lidského života. Potravinový problém je vnímán jako jeden z nejvýznamnějších globálních problémů současného světa. Představuje široký souhrn ekonomických, sociálních, demografických, technologických a politických aspektů produkce, rozdělování, směny a spotřeby potravin. Tento problém je zdrojem napětí a představuje vážnou hrozbu pro společnost. (Jeníček, 2003). Tento problém má dva úhly pohledu. Na straně jedné existuje značný nedostatek potravin a s ním spojený hlad a nedostatečná výživa či podvýživa. Na druhé straně naopak přebytek potravin a v kontextu s ním plýtvání potravinami. Potravinami se plýtvá v celém dodavatelském řetězci, od prvovýroby až po finální spotřebu v domácnostech. Ve znalostech o globálních i tuzemských potravinových ztrátách a plýtvání potravin existují značné nedostatky a je nezbytné zvýšit povědomí společnosti o tomto problému.

Studie Food and Agriculture Organization (FAO) potvrzují, že zhruba jedna třetina potravin vyrobených pro lidskou spotřebu je globálně nevyužita, což představuje asi 1,3 miliardy tun ročně na celém světě.

Diplomová práce je rozdělena do jednotlivých kapitol, které přinášejí pohled na zkoumanou oblast. Kapitola první popisuje teoretické východisko zkoumaného problému. Druhá část formuluje výzkumný problém, kterému se diplomová práce věnuje. Popisuje cíle práce a představuje použité metody sběru dat. Třetí část shrnuje výsledky výzkumu prováděného u spotřebitelů na otázky plýtvání s potravinami v rámci ORP Tábor a výzkumu prováděného s poskytovateli sociálních služeb. Závěrečná část v rámci diskuze shrnuje zjištěné výsledky z výzkumu a jsou v ní uvedeny vlastní návrhy na řešení problému plýtvání s potravinami.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA ZKOUMANÉHO PROBLÉMU

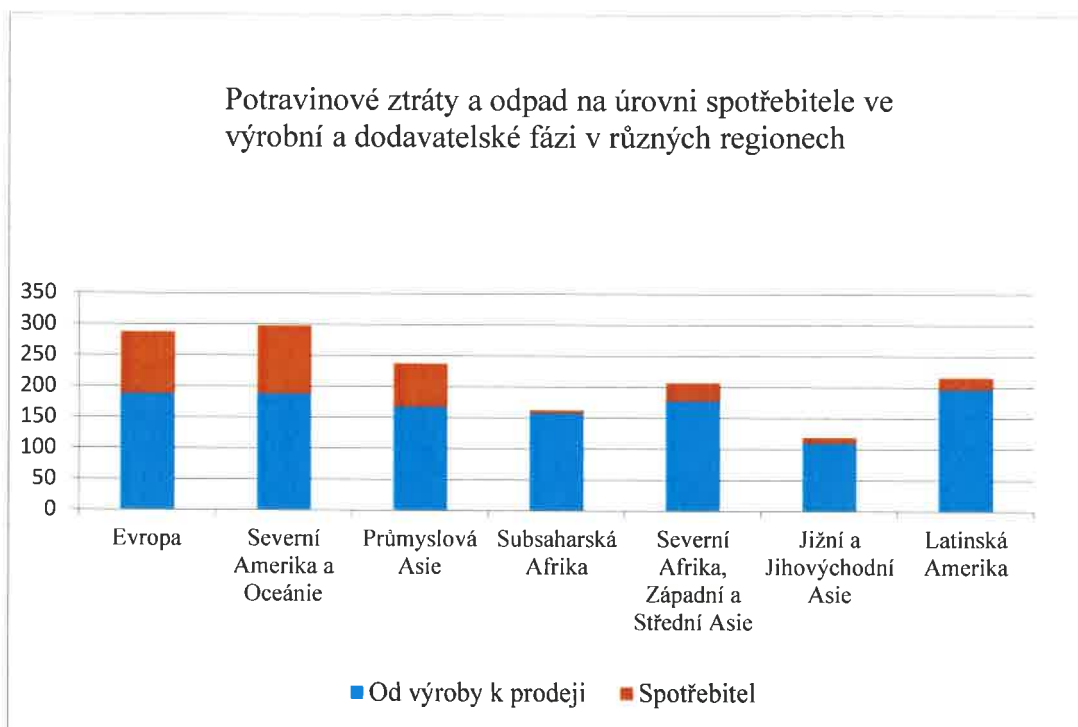
1.1 Obecně plýtvání potravinami

Každoročně je znehodnoceno až 1,3 miliardy tun potravin. Toto množství představuje zhruba třetinu vyrobených potravin v hodnotě bilionu amerických dolarů, což je téměř 20 bilionů korun. V rozvojových zemích jde přitom z 95 procent o neúmyslné ztráty, na kterých se podílí zejména nevhodná technologie sklizně, nevhodné skladování či obaly. Naopak ve vyspělých zemích jsou ztráty způsobeny zejména nezměrným nakupováním obyvatelstva, vysokými porcemi jídel či nesrozumitelným označováním data spotřeby.

Až 300 milionu tun potravin je za rok zlikvidováno, přestože je lze ještě konzumovat. Toto množství představuje produkci potravin v subsaharské Africe a stačilo by pro zajištění potravy pro více jak 870 milionu hladových současného světa. V Evropě a Severní Americe připadá na jednoho obyvatele 95 až 115 kg vyhozeného jídla. Oproti tomu v subsaharské Africe, jižní a Jihovýchodní Asii je to pouhých 6 – 11 kg potravin.

„Na světě dnes žije 7 miliard lidí a v roce 2050 to bude již (cca) 9 miliard. Plýtvání jídlem je jednoduše nesmyslné, a to z ekonomického hlediska, z hlediska životního prostředí i z pohledu etického. Vizi udržitelného světa naplníme pouze za předpokladu, že dokážeme zcela změnit způsob, jakým nakládáme s přírodními zdroji,“ říká šéf Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) Achim Steiner. (FAO, 2011).

Graf č. 1. Potravinové ztráty a odpad na úrovni spotřebitele ve výrobní a dodavatelské fázi v různých regionech. (ztráty na osobu kg/rok)

Zdroj: FAO, 2011

Faktorů, které ovlivňují vznik potravinového odpadu, je několik. Mezi základní faktory náleží: velikost domácnosti, složení domácnosti a příjem, demografie a kultura, v níž žije. Studie z USA z roku 2011 dokazují, že dospělí lidé plýtvají více než děti a že singl domácnosti vytvářejí více odpadu jak vícečetné domácnosti. Rodiny s dětmi mají více tendenci k šetření s potravinami než samostatní jedinci. Studie uvádí, že více jsou úsporné domácnosti s nižšími příjmy, ale jiné studie tyto studie vyvrací. A tvrdí, že korelace mezi příjmy domácnosti a plýtváním neexistuje. Studie ve Velké Británii a v Austrálii naznačují, že mladí lidé produkují více odpadu než starší lidé a senioři plýtvají ze všech věkových skupin nejméně. (Parfitt, Barthel, 2010).

Absolutním vítězem v plýtvání jídla jsou Spojené státy americké, kde se ročně vyhodí 760 kg jídla na obyvatele. Za USA následující Austrálie, Dánsko, Kanada, Norsko a Nizozemí, kde se ročně vyhazuje přes 600 kg potravin na obyvatele. Podle Natural Resources Defence Council nechávají hosté v amerických restauracích v průměru až 17 % jídla, kterého se na talíři nedotknou.

Podle FAO vznikají největší ztráty z potravinové produkce u ovoce a zeleniny, které činí průměru až 50 %. Ztráty u ryb činí 35 % a u obilovin až 30 %. U ostatních masných a mléčných výrobků jsou ztráty relativně nízké a činí pouhých 20 %. (<http://roklen24.cz>).

1.2 Definice pojmů

1.2.1 Potravina

V souladu se zákonem O potravinách a tabákových výrobcích se potravinou rozumí „látky určené ke spotřebě člověkem v nezměněném nebo upraveném stavu jako jídlo nebo nápoj, nejde-li o léčiva, omamné nebo psychotropní látky. Za potravinu podle tohoto zákona se považují i přídatné látky, látky pomocné a látky určené k aromatizaci, které jsou určeny k prodeji spotřebiteli za účelem konzumace“. Potravinami živočišného původu se rozumí potraviny, jejichž hlavní surovinou při výrobě jsou suroviny živočišného původu. (Zákon č. 110/1997 Sb.).

Dle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 je potravinou jakákoliv látka nebo výrobek, zpracovaná, částečně zpracovaná nebo nezpracovaná, která je určena ke konzumaci člověkem nebo u ní lze důvodně přepokládat, že ji člověk bude konzumovat. Mezi potraviny patří také nápoje, žvýkačky a jakékoliv látky včetně vody, které jsou úmyslně přidávány do potraviny během její výroby, přípravy nebo zpracování. Naopak mezi potraviny nepatří krmiva, živá zvířata, pokud nejsou připravena pro uvedení na trh k lidské spotřebě (některé plody moře uváděné na trh v živém stavu), rostliny před sklizní, léčivé přípravky, kosmetické prostředky, tabák a tabákové výrobky, omamné a psychotropní látky, rezidua a kontaminující látky. Potravinou nevhodnou k lidské spotřebě může být potravina nepřijatelná pro lidskou spotřebu z důvodu hniloby, kažení, rozkladu, případně kontaminace cizorodými nebo jinými látkami. (<http://eur-lex.europa.eu>). Medical Subject Headings (dále MeSH) definuje potravinu, z anglického slova food, jako veškeré látky přijaté do těla, které poskytují člověku potravu.

1.2.2 Surovina

Surovinou se rozumí zemědělské, lesní, mořské a jiné produkty určené pro výrobu potravin, popřípadě potraviny určené k dalšímu zpracování. Surovinou

živočišného původu jsou všechny části těl zvířat, ptáků, zvěře, mořských a sladkovodních živočichů, mléko, vejce a včelí produkty. (Zákon č. 110/1997 Sb.).

1.2.3 Pokrm

Pokrm je potravina (včetně nápojů), kuchyňsky upravená studenou nebo teplou cestou nebo ošetřená tak, aby mohla být přímo nebo po ohřevu podána ke konzumaci v rámci stravovací služby. (Zákon č. 110/1997 Sb.). Pokrm, z anglického slova ready to eat food (RTE), v širším kontextu spadá pod definici potravin a podle MeSH, je definován jako hotový pokrm, který je připraven ke konzumaci nebo je částečně upraven tak, že ke konečné úpravě dojde během několika minut nebo dříve.

1.2.4 Potravinový odpad

Definice potravinového odpadu v současné době neexistuje. Lze aplikovat aktuální znění zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů ke dni 30. červnu 2011. V souladu s § 3 uvedeného zákona je „odpad je každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit“. Odpad náleží do některých ze skupin v zákoně uvedených. Například zůstatky z výroby a spotřeby dále nespecifikované, výrobky, které neodpovídají požadované jakosti, použité, ztracené nebo jinou náhodnou událostí znehodnocené výrobky včetně všech materiálů, součástí zařízení atd., které byly v důsledku způsobené nehody kontaminovány nebo materiály kontaminované či znečištěné běžnou činností (např. zůstatky z čištění, obalové materiály atd.) V potravinářské výrobě se nepoživatelné součásti potravin, které se odstraňují během technologické přípravy zeleniny či masa považují za odpad. Lidé mnohdy vytváří odpad i z potravin, které jsou požitelné. Podle MeSH jsou anglicky garbage vyřazeny rostlinné i živočišné produkty z kuchyně nebo odpadky z přípravy jídla. (<http://www.nlm.nih.gov>).

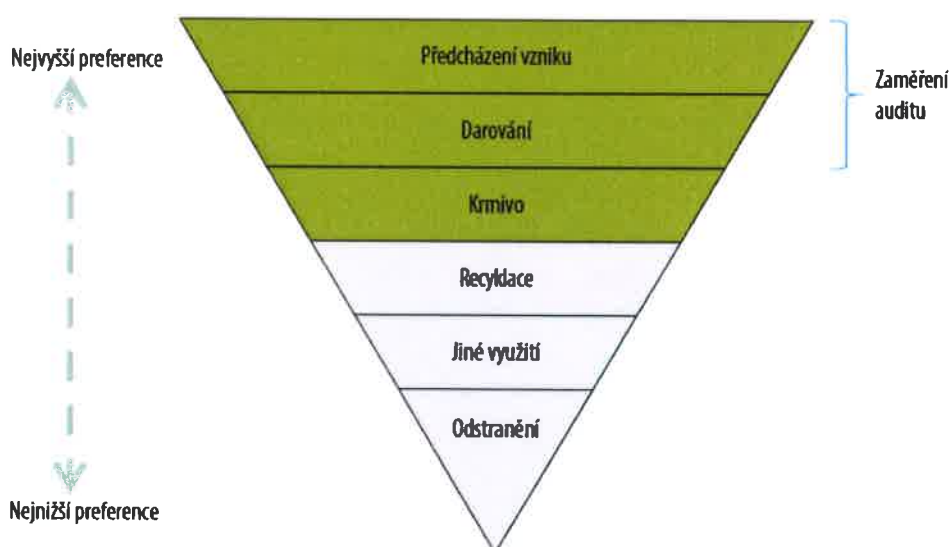
Potravinový odpad tvoří dílčí část komunálního odpadu. Ten má svá specifika, která jsou charakterizována takto: nejvyšší obsah vody, nejsnazší biologická odbouratelnost, největší hustota a nejnižší výhřevnost, která je způsobena vysokým obsahem vody. (www.asociaceapd.cz).

Global food Losses and Food Waste rozlišuje ve své zprávě v oblasti plýtvání potravin dva pojmy a to potravinové ztráty a potravinový odpad. Potravinové ztráty

jsou takové ztráty, které vznikají při výrobě, sklizni a při jednotlivých fázích zpracování potravin. Tyto ztráty jsou vyšší v zemích, kde je špatná infrastruktura, či nízká úroveň technologií (v rozvojových zemích). Ve vyspělých státech světa je naopak větším problémem potravinový odpad. Plýtvání potravin je způsobené zejména maloobchodníky, kteří vyhazují jedlé potraviny. (Gustavsson, 2011).

Z důvodu neexistence jednotné definice pro vymezení pojmu plýtvání potravin nebo potravinový odpad v Evropě, vyzývá EK k předložení návrhu obsahující definici typologie plýtvání potravin. Plýtváním potravin se všeobecně rozumí celkové množství potravinových produktů vyřazených z potravinářského či dodavatelského řetězce z ekonomických či estetických důvodů, neboť se blíží konec jejich trvanlivosti. Potraviny jsou však často zcela požitelné a mohou být užity k lidské spotřebě. Pokud se potraviny nevyužijí jinak, jsou zlikvidovány a jejich plýtvání tak vede k negativním dopadům na životní prostředí, zvýšeným ekonomickým nákladům a především k ušlému zisku pro obchodníky. V této souvislosti se žádá o vytvoření definice pro potravinové zbytky určené pro biologický odpad či biologická paliva, které se liší od běžného potravinového odpadu, neboť se opětovně využívají pro energetické účely. Potravinové odpady a ztráty představují i plýtvání s dalšími zdroji a to půdou, vodou, energií i kapitálem (Gustavsson, 2011).

Obrázek č. 1. Hierarchie způsobů nakládání s odpadem uplatněná na plýtvání potravin

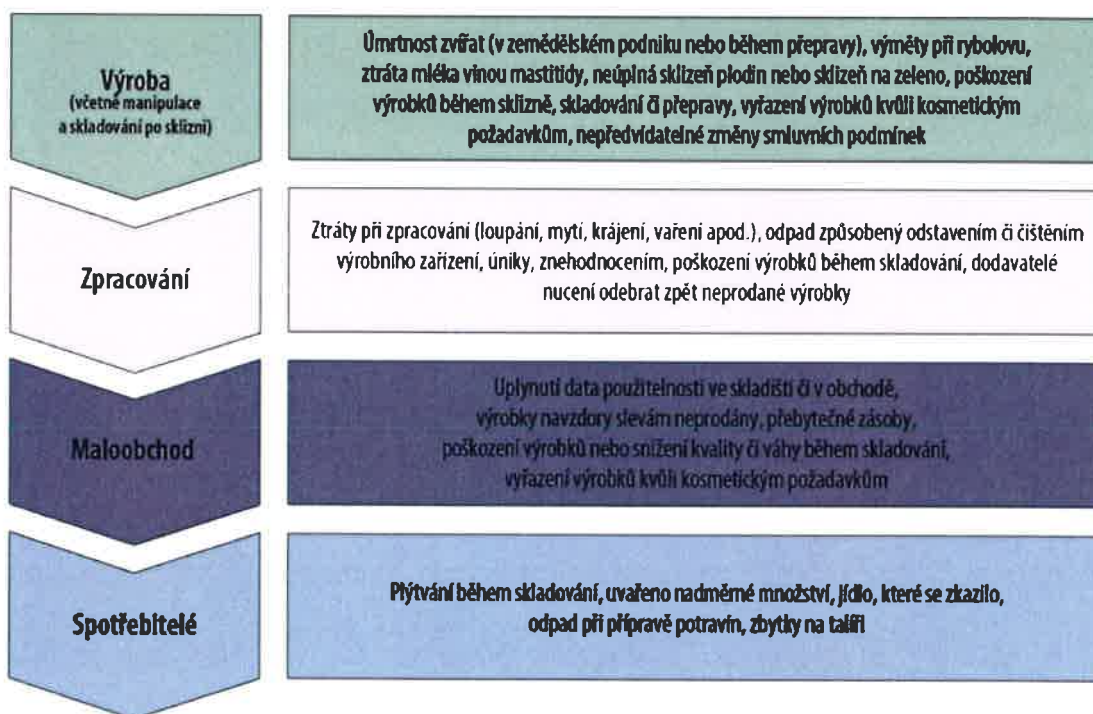

Zdroj: Boj proti plýtvání potravinami. Zvláštní zpráva pro EU.

V současnosti neexistují předpisy nebo zvláštní pokyny EU, jak hierarchii způsobů nakládání s odpady uplatnit na potraviny. Obrázek č. 1 vychází z těchto hierarchií způsobů nakládání s potravinovým odpadem: Moermanova žebříku univerzity ve Wageningenu, odpadní potravinové pyramidy pro Londýn, hierarchie způsobů nakládání s potravinovým odpadem OVAM (Flanderská veřejná společnost pro odpadové hospodářství), hierarchie způsobů nakládání s potravinovým odpadem FEVIA (Federace potravinářského průmyslu) a hierarchie způsobů nakládání s potravinovým odpadem Úřadu pro ochranu životního prostředí Spojených států amerických. (Boj proti plýtvání, 2016).

Situace, v nichž dochází k plýtvání potravinami, mohou být velmi odlišné, ale objevují se v každé fázi potravinového řetězce. Jak se plýtvá potravinami, bylo analyzováno v několika studiích, které jsou zachyceny v obrázku č. 2.

Obrázek č. 2. Plýtvání potravin v potravinovém řetězci

Zdroj: Zdroj: Boj proti plýtvání potravinami. Zvláštní zpráva pro EU.

Brit Tristian Stuart píše a diskutuje o problému vyhazování konzumovaného jídla, který považuje za skandál v naší civilizaci. V roce 2009 přitáhl pozornost k tématu organizování první hromadné hostiny na Trafalgarském náměstí. Londýnská událost Feeding the 5000 odstartovala mnoho akcí podobného typu

napříč Evropou, včetně Hostiny pro tisíc lidí, kterou pořádá občanská iniciativa Zachraň jídlo.

Devět „hrušek“ na obrázku č. 3 představuje globální zásobu potravin. O první „hrušku“ přijdeme ještě dřív, než opustí farmu. To je problém, který souvisí hlavně s tím, jak je zemědělská výroba organizována. Může jít o například nedostatečnou infrastrukturu, špatné chlazení, nedostatečnou pasterizaci, nevhodné skladování obilí v silech nebo v přepravkách na ovoce. Další dvě „hrušky“ představují jídlo, které vyčleníme jako krmení pro zvířata. Zvířata jsou „neefektivní“, takže dvě třetiny toho, co spotřebují, přemění na výkaly a teplo. Další dvě vyhodíme do popelnice přímo. Tyto dvě žluté „hrušky“, to je to, co si většina z nás představí, když mluvíme o plýtvání potravinami. A zbydou nám tedy jen 4 „hrušky“, které sníme. (Stuart, 2012).

Obrázek č. 3. Globální zásoba potravin vyjádřená hruškami

Zdroj: Vlastní zpracování (dle Stuart, 2012)

„Začal jsem pracovat na skandálním odhalení globálního plýtvání jídlem, když mi bylo patnáct. Koupil jsem pár prasat a začal je krmit tím nejtradičnějším a ekologicky velmi přívětivým způsobem. Šel jsem do školní jídelny a požádal je o zbytky, zavítal jsem do místní pekárny a požádal je o starý chléb. Navštívil jsem i místního zelináře a farmáře, kteří vyhazovali zeleninu, která neměla vhodný tvar pro prodej v supermarketu. Díky tomuto jídlu jsem měl skvělé vepřové, které jsem

prodal. Všiml jsem si ale, že většina jídla, kterou jsem dával svým prasatům, by byla vhodná i pro lidi.“ (Stuart, 2012).

Stuart (2009) přišel s novým pohledem na plýtvání potravinami. Poukazuje na pravděpodobnou úroveň plýtvání potravinami v některých státech světa. Vymezil pravděpodobnou úroveň spotřeby (ve vztahu k HDP), tj. kolik potravin by bylo potřeba v každém státě, aby výživa pro každého jeho občana byla kvalitní, stabilní a bezpečná. Cokoliv nad tuto hranici znamená zbytečný přebytek a pravděpodobně představuje množství vyhozeného jídla v každé zemi. Většina evropských a severoamerických států se pohybuje na úrovni 150 až 200 procent celkových výživových potřeb své populace. Zjednodušeně řečeno, země jako USA mají dvakrát více jídla v obchodě a restauracích, než kolik jejich obyvatelstvo potřebuje. Většina států se pohybuje nad úrovní pravděpodobné spotřeby, tedy mají více jídla, než potřebují. Nad touto úrovní se pohybují všechny státy, jejichž HDP na hlavu přesahuje 20 000 dolarů ročně.

1.2 Plýtvání potravinami v ČR

Problematika plýtvání potravin v ČR není stále tak populární jako v jiných vyspělých státech Evropy. Samotná oblast plýtvání potravin skýtá mnohá úskalí, plynoucí zejména z nedostatku relevantních dat. Je nezbytné vycházet zejména z informací nestátních neziskových organizací, které v této oblasti působí. Lze konstatovat, že postupně se zvyšuje i zájem široké veřejnosti o tuto problematiku.

V této kapitole jsou analyzovány všechny aspekty, jež ovlivňují poptávku, hospodaření, spotřebu i samotné plýtvání s potravinami v ČR. Jsou zde popsány příčiny vyhazování potravin a analyzováno zacházení s potravinami v závislosti na příjmové struktuře domácností.

K plýtvání potravin dochází v každé části výrobního řetězce. Česká republika vyprodukuje zhruba 729 tisíc tun potravinového odpadu za rok. Toto množství představuje na jednoho obyvatele 80 kg, což při průměrném věku obyvatele ČR 76 let, představuje množství vyhozených potravin 6 000 kg za život.

Čeští spotřebitelé značně změnili za poslední desetiletí své potřeby a zvýšili poptávku po různých druzích potravin. K největšímu plýtvání dochází ve velkoobchodech i maloobchodech. V ČR je čtvrtá nejhustší síť hypermarketů v Evropě. (analýza The Nielsen company 2012). Podle ní připadá na milion obyvatel 26 hypermarketů. První pozici zaujímá Švédsko. Například v Polsku je pouze osm a v Nizozemí pouze tři hypermarkety. Během roku 2015 ubylo v ČR 275 obchodů s prodejní plochou do 400 metrů čtverečních, celkový počet malých a středních potravin a obchodů se smíšeným zbožím tak meziročně klesl o dvě procenta. Současně ubylo 11 supermarketů (s prodejní plochou od 400 do 2500 metrů čtverečních), naopak se otevřely čtyři nové hypermarkety, tedy největší prodejny. Potvrzují to aktuální výsledky průzkumu od společnosti Nielsen, která každoročně zjišťuje velikost a strukturu maloobchodní sítě. Celkový počet prodejen během loňského roku klesl o 286 na 15 294, zatímco ještě před pěti lety jich bylo 16 270.

Tabulka č. 1. Počet obchodů s potravinami a smíšeným zbožím

obchody	k 1. 1. 2000	k 1. 1. 2011	k 1. 1. 2016
do 50 m ²	10 662	8 129	6 619
51 - 100 m ²	5 254	4 235	4 679
101 - 200 m ²	2 208	1 734	1 826
201 - 400 m ²	837	608	518
supermarkety (401 - 2 500 m ² včetně diskontů)	900	1 291	1 334
hypermarkety (od 2 501 m ²)	68	273	318
celkem	19 929	16 270	15 294

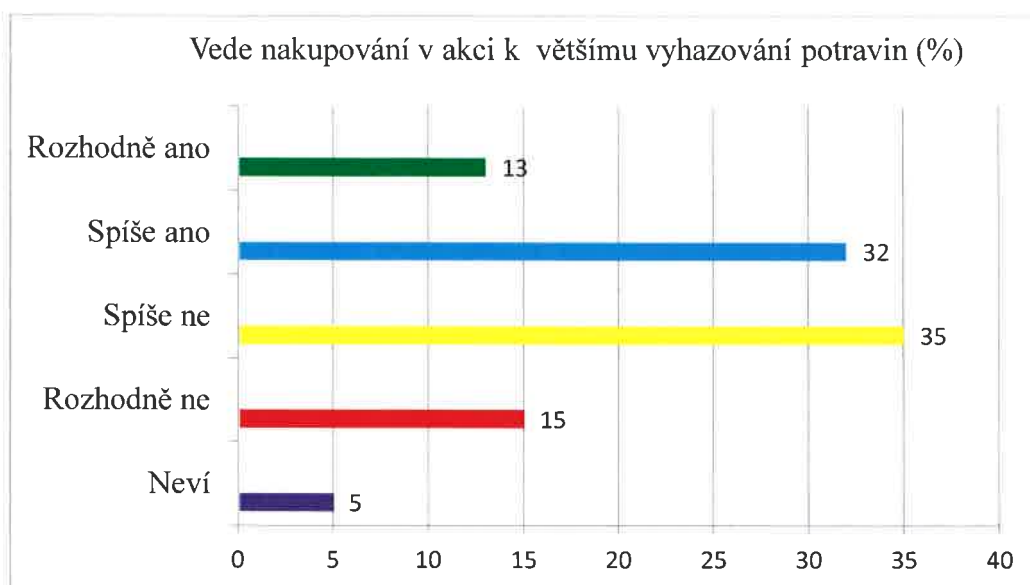
Zdroj: <http://www.nielsen.com/cz/cs.html>

Supermarkety a hypermarkety vstoupily na český trh po sametové revoluci v roce 1989 a to: Tesco, Billa, Lidl, Penny Market, Kaufland, Makro a Albert.

K jak velkým ztrátám potravin dochází v supermarketech? Na tuto zdánlivě jednoduchou otázku není možné najít odpověď. Obchody tyto informace tají a neradi je zveřejňují. Je všeobecně známo, že v supermarketech se často likviduje zboží např. pekařské výrobky, které jsou pomačkané, namísto toho, aby se prodali za levnější cenu.

V každém případě je nutné těmto postupům předcházet. Mnoho supermarketů zavádí slevové akce, které umožní zboží částečně poničené prodat. Obchodní řetězce využívají slev na zboží s končící expirační lhůtou ve výši 25 % – 50 %. U některých potravin (ovoce, zelenina), je nutné zajistit spotřebu ještě týž den. Často však plýtvají sami spotřebitelé. Nakupují více, než spotřebují. Potvrzením této teorie je výzkum realizovaný CVVM SOÚ AV ČR v dubnu 2014, který potvrdil tvrzení, že nakupování potravin v akci vede k tomu, že se víc jídla spotřebitelé vyhodí.

Graf č. 2. Vede nakupování v akci k většímu vyhazování potravin

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.,2014

1.2.1 Plýtvání potravin u spotřebitelů

Agentura Ipsos realizovala výzkum pro konferenci Food Waste 2015 jehož výsledky byly představeny 1. října. Lidé odpovídali na otázky, které se týkají toho, jak doma nakládají s potravinami. 60 % populace tvrdí, že vyhazuje méně potravin než před 2 roky. Přesto však 4 z 10 lidí vyhazují potraviny alespoň několikrát měsíčně. Nejčastějším důvodem vyhazování potravin je to, že jsou plesnivé či shnilé. Nejvíce lidé vyhazují ovoce, zeleninu či pečivo. Podle názoru respondentů by měli problematiku plýtvání potravin řešit především lidé v domácnostech. Dále se to ve větší míře očekává od obchodních řetězců, potravinových firem či korporací a hotelů, restaurací nebo pohostinství.

V rámci projektů či kampaní, které se věnují problematice potravinových ztrát a potravinového odpadu, lidé nejčastěji znají Národní potravinovou sbírku. Tu uvedlo 29 % populace. V rámci výzkumu také respondenti uvedli, že by měli být přístupné statistiky o množství vyhozených potravin v rámci jednotlivých úrovní. Tazatelé mají často pocit, že jsou svému okolí příkladem a neplýtávají potravinou.

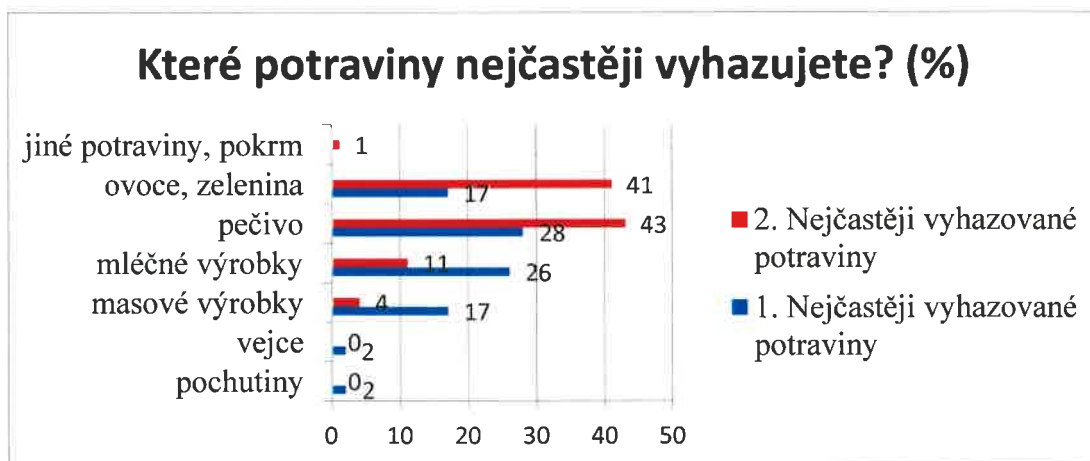
„Proti výzkumu před rokem nedošlo - bohužel - prakticky k žádným změnám. Největší podíl těch, co vyhazují více potravin než před dvěma roky, je u lidí mezi 18-24 lety, což je určitě důvod k zamyšlení“ komentuje výsledky Tomáš Macků z Ipsosu.

Uvedený výzkum byl podpořen společností Bysnys pro společnost a realizován v průběhu září 2015 metodou on-line dotazování s využitím Ipsos panelu. Dotázán byl reprezentativní soubor internetové populace ČR podle základních sociodemografických údajů ve věku 18-65 let. (<http://www.ipsos.cz>).

Tento výzkum potvrzuje i předsedkyně Potravinové banky Praha paní Věra Doušová. „Největšími plýtváči jsou mladí lidé od 18 do 25 let. Protože mladí jsou současně největšími ekology, tak si myslíme, že jim patrně nesehnala souvislost mezi plýtváním potravinami a zátěží na životní prostředí“. Dále upozorňuje, že české domácnosti plýtvají mnohem více než obchody. Češi podle Doušové neumějí nakupovat střídavě a odolat akcím, neodhadnou množství surovin pro vaření. (<https://magazin.aktualne.cz>).

S odhadem, že každý obyvatel ČR vyhodí ročně až 80 kg potravin, přichází české domácnosti ročně až o částku 20 000 Kč na jednu domácnost.

Graf č. 3. Které potraviny nejčastěji obyvatelé České republiky vyhazují

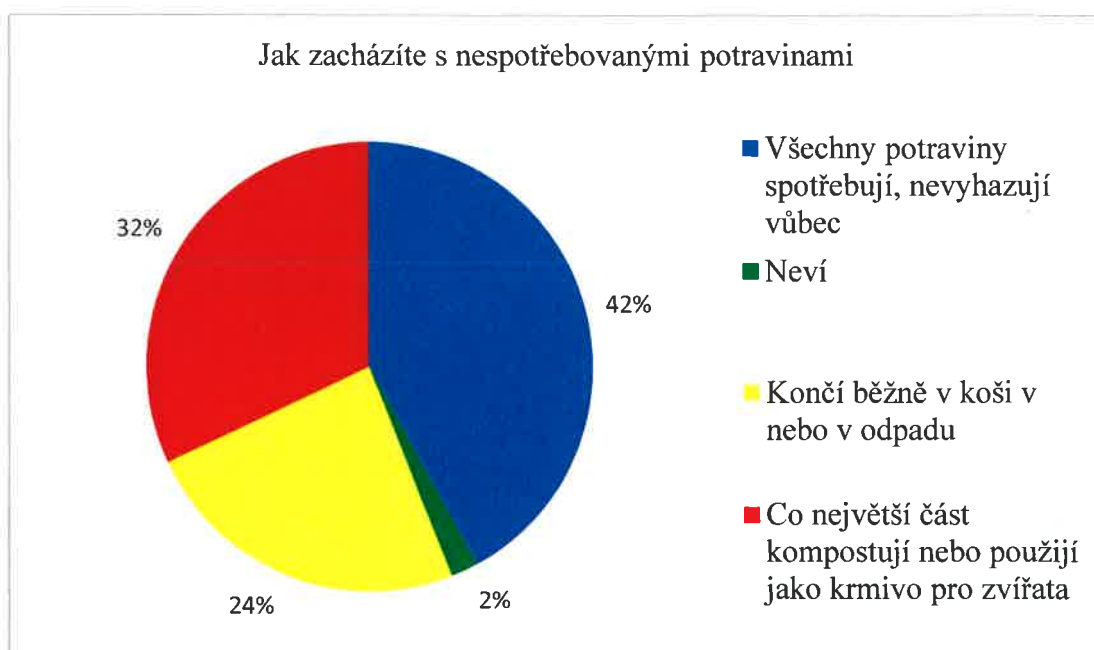

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.,

Z výsledků šetření vyplývá, že 41% občanů nejčastěji vyhazuje ovoce a zeleninu pro 17 % občanů je tento druh vyhazován na druhém místě. 43 % lidí pečivo vyhazuje na prvním místě a 28 % uvádí vyhazování pečiva na druhém místě. To je způsobeno krátkou trvanlivostí, vysokou náchylností k mechanickému poškození, k němuž dochází při sklizni, zpracování, transportu do obchodu i při uskladnění a vyskladnění v obchodech. Mléko a mléčné výrobky jsou prvořadým druhem vyhazovaných potravin pro 11 % populace, na druhém místě jsou tyto produkty uvedeny jako nejčastější typ vyhazovaného jídla u více než čtvrtiny (26 %) populace. Poměrně často vyhazovaným typem potravin jsou i maso a masové výrobky, což na prvním místě uvedla 4 % těch, kdo připustili vyhazování nespotřebovaných potravin ve svých domácnostech, druhým nejčastějším druhem vyhazovaných potravin jsou pro bezmála pětinu (17 %) těchto občanů. Vejce jsou podle výsledků až druhým nejčastějším typem vyhazovaných potravin, a to pro 2 % občanů. Až coby druhý nejčastější druh vyhazovaných potravin uvádí občané České republiky také obilniny, luštěniny a sušené plody (3 %) a pochutiny (2 %). Jiné nejčastěji vyhazované potraviny, mezi které řadí zejména přílohy k pokrmům, uvádí jako nejčastěji vyhazované 1 % občanů, kteří uvedli, že někdy vyhazují nespotřebované potraviny, 5 % totéž uvedlo jako druhé nejčastěji vyhazované jídlo. (CVVM SOÚ AV ČR, 2014).

V rámci uvedeného výzkumu, který byl zaměřený na plýtvání potravinami, se CVVM zajímal o to, jak občané ve svých domácnostech zacházejí s nespotřebovanými potravinami. Z grafu č. 4 vyplývá, že téměř čtvrtina populace tvrdí, že potraviny, které nespotřebuje, vyhazuje běžně do koše nebo do odpadu. Zhruba třetina občanů uvádí, že co největší část nespotřebovaných potravin kompostuje, nebo použije jako krmivo pro zvířata a 42 % dotázaných uvedlo, že žádné potraviny nevyhazují, jelikož všechny zkonsumují. Zbývající část populace odpověděla, že neví.

Graf č. 4. Jak zacházíte s nespotřebovanými potravinami.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.

Z analýzy odpovědí vyplývá, že mladí lidé nižšího věku 15 -29 let hodnotí svou životní úroveň jako dobrou. Občané s příjmem domácností nad 40 000 uvádějí, že u nich nespotřebované potraviny často končí v odpadu. Dotazovaní starší 60 let však tvrdí, že mají špatnou životní úroveň a příjem jejich domácností je do 14 000 Kč. Ve většině tato skupina respondentů konstatuje, že žádné potraviny nevyhazují. Vliv těchto ukazatelů se odráží také v rozdílu odpovědí ekonomicky neaktivních oproti ekonomicky aktivním, kdy ti první uvádějí oproti druhým častěji, že všechny potraviny spotřebují. Reakce občanů na tuto otázku ovlivňuje také jejich pozice v zaměstnání. Potraviny vyhazují podle odpovědí častěji studenti a učni, či vedoucí zaměstnanci, ale také ženy v domácnosti či na rodičovské dovolené. Naopak nepracující důchodci a nezaměstnaní častěji uvádějí, že nevyhazují potraviny vůbec. Podle šetření ovlivňuje zacházení s potravinami také velikost sídla, ve kterém občané České republiky žijí. Ti, kteří žijí na vesnici, na samotě nebo v obci do dvou tisíc obyvatel, častěji uvádějí, že většinu nespotřebovaných potravin kompostují či zkrmují. Lidé ve městech mezi 15 a 80 tisíci obyvateli častěji uvádějí, že nevyhazují vůbec. Občané žijící ve velkých městech nad 80 000 obyvatel pak častěji než ostatní občané tvrdí, že nespotřebované potraviny vyhazují do koše nebo odpadu.

1.3 Výživová a potravinová politika

Výživová a potravinová politika tvoří součást politiky každého státu. Základním cílem je zabezpečit výživu obyvatelstva země a vyprodukovat či zajistit dostatečné množství kvalitních a zdravotně nezávadných potravin za přijatelné ceny. Cílem výživové politiky je postupná racionalizace výživy obyvatelstva. To znamená, že skutečná spotřeba potravin by měla v co největší míře odpovídat zdravotním a výživovým doporučením. Dostatek potravin a rozsah její spotřeby v celkovém objemu a v přepočtu na obyvatele patří mezi základní ukazatele životní úrovně. Současné trendy v jednotlivých zemích mají prokazatelný vliv na zhoršování zdravotního stavu obyvatelstva. Ta je způsobena nevhodnou strukturou potravin a také velkým množstvím zkonsumovaných potravin na jednotlivce. Úroveň výživy je závislá na stravovacích návycích, ekonomické situaci obyvatelstva a zdravotní uvědomělosti, ale i na úrovni zemědělské a potravinářské výroby. V roce 2010 se celkový prodej potravin vyráběných EU zvýšil o 40 % a tvořil asi 15 % celkového obrátu v Evropě. Podle statistických údajů ovšem spotřeba zůstala konstantní, změnilo se složení potravin. Pokud tedy zůstala spotřeba stejná, ale výroba se zvýšila, musely nadbytečné potraviny přijít nazmar. (Ladýřová, 2010).

Na internetových stránkách Evropské komise, nalezneme ve všech evropských jazycích návody, jak redukovat potravinový odpad. Spotřebitelé zde naleznou 10 tipů, jak mohou omezit plýtvání potravinami. V ČR vyšel tento návod „Jak mohu omezit plýtvání potravinami v mém každodenním životě?“ (EK., Jak zastavit plýtvání s potravinami, 2011, Příloha A)

1.3.1 Politika v potravinářské a zemědělské úrovni

V některých státech EU jsou zavedeny postupy na zpětný odběr neprodaných či vyřazených produktů v celém potravinářském a dodavatelském řetězci a jejich následné přerozdělení mezi občany, kteří jsou na hranici bídy. Tyto iniciativy by měly být rozšířeny i v jiných státech EU. V této souvislosti je nutné zdůraznit

na straně jedné cenná pomoc dobrovolníků při třídění produktů a na straně druhé přispění široké veřejnosti na vypracování systému a různých opatření na zamezení plýtvání s potravinami. Maloobchodní řetězce by se měli zapojit do iniciativ rozdělování občanům s nízkými příjmy a provádět opatření, která se budou

zaměřovat na poskytování slev u potravin, kde končí trvanlivost výrobků. Tyto postupy zaměřené na omezování plýtvání by mohli postupnými kroky vést ke snížení ztrát v zemědělské a následně potravinářské výrobě. V důsledku toho by mohlo dojít ke snížení cen potravin a tak by potraviny mohli být přístupnější pro občany s nižšími příjmy. Zvýšenému plýtvání potravin by mohlo zabránit i navázání spolupráce jednotlivých organizací. Evropský parlament navrhuje, aby FAO spolupracovalo s EK a společně stanovily cíle pro celosvětové omezení plýtvání potravinami. Komise, členské státy a další zúčastněné strany by si měli vyměňovat osvědčené postupy a navzájem je kombinovat tak, aby dodavatelsko-potravinový řetězec byl více funkční. (EK., Jak zastavit plýtvání potravinami, 2011).

1.3.2 Informace na obalech potravin

Nečitelné, nepřesné či nesrozumitelné označení na obalu potravin má významný podíl na plýtvání potravin spotřebiteli. Jedná se datum, po kterém již výrobek či potravina nemůže být konzumován. Legislativy v České republice se řídí zákonem č. 110/1997., o potravinách a tabákových výrobcích, ve znění pozdějších předpisů a prováděcí vyhláškou č. 113/2005 Sb., o způsobu označování potravinových a tabákových výrobků. Zákon uvádí přesné označení jak pro balené i nebalené potraviny, případně pro potraviny zabalené mimo provozovnu výrobce a bez přítomnosti spotřebitele. Zákon č. 110/1997 Sb. a vyhláška č.113/2005 Sb., dále uvádí základní údaje, které musí být uvedeny na obalu pro spotřebitele. Jsou to údaje:

- množství výrobku;
- datum použitelnosti;
- datum minimální trvanlivosti;
- způsob skladování;
- údaje o způsobu použití;
- složení výrobku atd.

V souladu s platnou vyhláškou č. 113/2005 Sb., o způsobu označování potravin a tabákových výrobků musí být všechny údaje popsané v odstavci výše pro spotřebitele srozumitelné, uvedeny na viditelném místě, snadno čitelné, nezakryté jinými údaji, nesmazatelné a vyjádřené v nekódované formě. Na obalu musí být uveden údaj o způsobu skladování, jde-li o potraviny, u nichž by

při nesprávném skladování mohla být poškozena zdravotní nezávadnost nebo zhoršená jakost stanovena vyhláškou nebo deklarovaná výrobcem. Jde-li o potraviny, u nichž by po otevření obalu došlo k rychlému poškození jakosti nebo zdravotní nezávadnosti, jsou uvedeny konkrétní podmínky pro uchování po otevření obalu u spotřebitele, popřípadě doba spotřeby potravin. Tato informace zde často nebývá a spotřebitelé tak neví, zda je výrobek nezávadný či jej může ještě konzumovat. Časté jsou problémy s nedostatkem informací, do kterého data lze výrobek zkonsumovat. Mezi největší neznalost lze jednoznačně uvést rozdíl mezi datum použitelnosti a datum minimální trvanlivosti. Navíc data bývají v obchodních řetězcích přelepena cenovkou, nebo je písmo příliš malé, tudíž spotřebitel jej nemůže přečíst. Datum bývá vyjádřeno ve formě 030207 a spotřebitel neví, co dané datum znamená. Na uzeninách bývá datum uvedeno na kovové sponě, nebo na sváru a je mnohdy nečitelné a na mléčných výrobcích např. tvarohu je datum nečitelné ve folii ze staniolu. Průzkum výsledků EU vyplynulo, že 18 % občanů EU nerozumí nápisu „minimální trvanlivost do“. (Burešová, 2015).

Potraviny, jejichž lhůta je po termínu trvanlivosti a poškozené by měly být prodávány se slevou. Některé státy EU zakazují prodej potravin za nižší než nákladovou cenu. Tím omezují možnost, aby se obchody zbavily těchto potravin ke konci dne prodejem spotřebitelům, a přispívají tak k dalšímu plýtvání v potravinářském řetězci. EK navrhuje zvážení možnosti a to uvedení dvojí doby trvanlivosti potravin. Datum, do kterého se potravina může prodávat a datum do kterého se potravina může konzumovat spotřebitelem. Podmínkou ovšem je, aby spotřebitelé rozuměli rozdílům mezi tímto označením. Jde o označení: „minimální trvanlivost do“ odkazující na kvalitu potravin a „spotřebujte do“ to je údaj o bezpečném termínu do kdy lze potravinu spotřebovat. Potraviny blížící se lhůtě trvanlivosti nebo poškozené potraviny by mohly být prodávány se slevou a tím by byly dostupnější pro spotřebitele s nižšími příjmy. Potraviny označené údajem „spotřebujte do“ by měly být po uplynutí data spotřeby považovány za nebezpečné. (EK., Parlament volá po bezodkladném snížení plýtvání potravinami v EU o polovinu, 2012).

1.3.3 Označování potravin v České republice

V České republice jsou potravinové výrobky označovány dvěma způsoby: datum použitelnosti a datum minimální trvanlivosti. Spotřebitelé ovšem často

neznají rozdíl mezi uvedenými pojmy, když datum uvedené na obalu potravin již uplynulo. Oba pojmy jsou definovány Státní zemědělskou a potravinářskou inspekcí takto:

Datum použitelnosti (anglický překlad „Use by Date“)

Datum použitelnosti se uvádí textem „Spotřebujte do ...“. Za tímto textem následuje datum, případně místo, kde je datum uvedeno na obalu výrobku. Datum se uvádí v následujícím pořadí den, měsíc a rok. Pokud je potravin označena dobou použitelnosti, tedy slovy „Spotřebujte do...“ je výrobce povinen na obal doplnit i údaje o podmínkách uchování potravin, které musí být dodrženy. Označení se uvádí pro potraviny, které rychle podléhají zkáze např. chlazená drůbež, mléčné výrobky, ryby či výrobky studené kuchyně atp. Potraviny, u nichž je prošlá doba použitelnosti se nesmí uvádět do oběhu, neboť jsou nebezpečné v souladu s čl. 14 odst. 2 až 5 nařízení (ES) č. 178/2002.

Datum minimální trvanlivosti (anglický překlad „Best before“)

Datum minimální trvanlivosti se uvádí textem „Minimální trvanlivost do...“ a také obsahuje den, měsíc a rok. Také se uvede datum, nebo odkaz na místo etikety, kde je uvedeno. V případě potřeby se údaje doplní údajem o nezbytných podmínkách pro uchování potravin, jejichž dodržení umožní zajistit uvedenou trvanlivost.

V případě, že je DMT kratší než 3 měsíce, postačí uvedení dne a měsíce, pokud je DMT delší než 3 měsíce, ale nepřesahuje 18 měsíců, postačí uvedení měsíce a roku, a pokud je DMT delší než 18 měsíců, postačí uvedení roku. DMT se označují potraviny, které se rychle nekazí např. sušenky, nápoje, těstoviny či sušenky.

Potraviny s prošlou minimální trvanlivostí lze uvádět do oběhu, pouze v případě, že jsou zdravotně nezávadné a pokud jsou jako prošlé označeny a zároveň odděleně umístěny. Obchodníci často využívají označení „sleva“ nebo „akce“. Toto označení není v žádném případě dostačující.

Po ukončení data minimální trvanlivosti výrobce nezaručuje chuťovou a výživovou kvalitu výrobku. Odpovědnost za zdravotní nezávadnost potravin s prošlou dobou minimální trvanlivosti přebírá prodejce. V případě, že za textem „Spotřebujte do ...“ nebo „Minimální trvanlivost do ...“ nebude následovat datum,

musí zde být uvedeno, kde toto datum je na obale uvedeno, aby jej spotřebitel mohl najít.

1.3.4 Pojem neoznačené potraviny

Existují potraviny, které nemusí být označeny datem minimální trvanlivosti ani datem použitelnosti. Jedná se o zeleninu, ovoce, houby, brambory, lihoviny a ostatní alkoholické nápoje s obsahem alkoholu nejméně 10 % objemových procent, pekařské a cukrářské výrobky či jednotlivé porce nabalené zmrzliny, které se spotřebují do 24 hodin od výroby. (Burešová, 2015).

Jak správně označovat potraviny v souladu nařízením (EU) č. 1169/2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelům musí být všechny údaje srozumitelné, uvedené na viditelném místě, snadno čitelné, nezakryté nebo nepřerušené jinými údaji, nesmazatelné a vyjádřené v nekódované formě.

1.3.5 Skladování a použití potravin

Údaje na obalech potravin o způsobu skladování potravin jsou důležité zejména u potravin, u nichž by při nevhodném skladování mohlo dojít k poškození zdravotní nezávadnosti potravin či ke zhoršení jakosti potravin, která je stanovena vyhláškou či deklarovaná výrobcem. Jde o potraviny označené datem použitelnosti, tj. potraviny, které musí být na obale vždy uvedeny konkrétní podmínky skladování. U uvedené hodnoty se rozumí číselná hodnota, nikoliv uchovejte v chladu. Příkladem může být také informace, jak potravinu správně skladovat pokud spotřebitel obal otevře, např. „Skladujte v suchu při teplotě při 2 – 6°C.“ nebo „Po otevření spotřebujte do 48 hodin“ (vyhláška č. 113/2005 Sb. o způsobu označování potravin a tabákových výrobků).

1.3.6 Nakládání s potravinovým odpadem

Odpadové hospodářství je poměrně nová ale dynamicky se rozvíjející činnost národního hospodářství. Odpadovým hospodářstvím se rozumí činnosti, kterým se předchází vzniku odpadů, nakládání s nimi, následná péče kde jsou odpady uloženy a kontrola. Ekonomicky vyspělé státy se otázkou odpadového hospodářství začaly intenzivně zabývat v posledních dekádách minulého století. Česká republika přijala zákon o odpadech až v roce 1991 pod č. 185/2001 Sb. o odpadech. Před tímto obdobím nebylo hospodaření s odpady legislativně ukotveno s výjimkou druhotných surovin. Zákon o odpadech stanovuje práva a povinnosti osobám v oblasti

odpadového hospodářství, stanovuje hierarchii nakládání s nimi a prosazuje základní principy ochrany životního prostředí a zdraví lidí při nakládání s odpady. (EK., Parlament volá po bezodkladném snížení plýtvání potravinami v EU o polovinu. 2012).

Výbor pro životní prostředí, veřejné zdraví a bezpečnost potravin zdůrazňuje nutnost zavedení systému odděleného biologického sběru biologického odpadu, tak aby bylo možné tento odpad recyklovat a využít opětovně, tam kde je to možné. Výbor také vyzývá EK, aby zvažila doporučení pro členské státy, aby vytvořily systém odděleného sběru potravinového odpadu v domácnostech či restauračních zařízeních. Výbor EK vyzývá i orgány veřejné správy, odvětví pohostinství, nemocnic, škol či potravinové banky, aby vybíraly a dále distribuovaly nepoužité potraviny, které jsou ještě plně požitelné. Nepoužité potraviny by měly být k dispozici potřebným osobám, které lze vnímat jako doplněk stávajících dávkových systémů, nikoliv jako jejich náhrada. Podle rámcové směrnice o odpadech je potřebné zpracovávat programy předcházení vzniku odpadu, které by měly být součástí plánů odpadového hospodářství České republiky, a následně POH krajů. Tyto kroky by měly vést k většímu hospodaření s nevyužitými potravinami obyvateli (EK., Parlament volá po bezodkladném snížení plýtvání potravinami v EU o polovinu. 2012.)

1.3.7 Využití komunálního odpadu

Komunální odpad (KO) je veškerý odpad vznikající na území obce při činnosti fyzických osob uvedený jako komunální odpad v katalogu odpadů a rovněž odpad podobný komunálnímu odpadu uvedený jako komunální odpad v katalogu odpadů, pocházející z činnosti právnických osob nebo fyzických osob oprávněných k podnikání, pokud jsou tyto osoby zapojeny do systému obce k nakládání s komunálním odpadem dle tohoto zákona. (Zákon č. 185/2001 Sb.).

Biologicky rozložitelný odpad

Komunální odpad lze rozdělit na biologicky rozložitelný komunální odpad a biologicky rozložitelný odpad původu živočišného. KO rostlinného původu lze využívat především při komunitním kompostování a kompostování v kompostárnách. Lze jej také sbírat jako tříděný odpad občanů. Například město Tábor nabízí občanům kompostéry pro vlastní využití i pravidelný svoz bioodpadu,

kteřé jsou občany města velmi úspěšně využívány. (<http://www.taborcz.eu>). Do biologicky rozložitelných odpadů (BRO) náleží i zbytky ze stravovacích zařízení.

Právní normy o zpracování odpadu odporují zákonu č. 91/1996 Sb., o krmivech ve znění pozdějších předpisů. Zákon o krmivech a jeho prováděcí vyhláška č.295/2015 Sb. vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o krmivech definují, že potraviny živočišného původu ani odpady z restauračních zařízení nesmí být použity ke krmení zvířat. Skládání kuchyňských zbytků je v rozporu se zákonem o odpadech č. 185/2001 Sb., o odpadech ve znění pozdějších předpisů a vyhláškou MŽP č. 294/2005 Sb., o podmínkách ukládání odpadů na skládky a jejich využívání v terénu. V ČR se nesmí tedy žádné zbytky využívat ke krmení zvířat. Příslušné orgány by měly rovněž povolit, aby zmetkové potraviny mohly být využity k jiným účelům. Potravinový odpad může představovat významný a udržitelný zdroj biomasy.

Problematika odpadů z potravin se v posledních letech stává velice aktuální otázkou na úrovni celé Evropské unie, a proto je této komoditě věnován významnější prostor. Dá se zcela reálně očekávat, že odpady z potravin se v nejbližší době stanou součástí dobrovolných programů předcházení vzniku odpadů. Stávající POH ČR, se této problematice dosud specificky nevěnoval. Odpady z potravin je nutno rozdělit na odpady vznikající při výrobě a zpracování surovin, při výrobě samotných potravin, při balení potravin a jejich transportu a na odpady vznikající v domácnostech, ve stravovacích zařízeních (restaurace, hotely, kantýny, závodní jídelny) a během prodeje. Obecným cílem potravinářského průmyslu je předejít vzniku odpadu ve všech fázích potravinového řetězce, aniž by byla ohrožena bezpečnost potravin, která je základním požadavkem evropského potravinového práva. Výrobci potravin se neustále snaží stoprocentně využívat zemědělské zdroje a nacházet využití pro vedlejší produkty, a to nejen jako potraviny, ale také jako krmiva, hnojiva, kosmetiku, maziva, léčiva, bio-plasty a biopaliva. Díky těmto krokům se zvyšuje efektivita zdrojů, snižuje se dopad zemědělství na životní prostředí a generuje se vyšší přidaná hodnota z dané jednotky zemědělských surovin. Opatření, která v této oblasti v současné době existují, popisuje analýza Potravinářské komory České republiky z roku 2012 s názvem Aktivita potravinářského průmyslu v oblasti nakládání s odpady a balení potravin a nápojů.

Dalšími odpady z potravin jsou odpady z běžných domácností. Zde je přímá souvislost mezi množstvím nakupovaného zboží, skutečnou konzumací a následným vznikem odpadu. Dalším zdrojem odpadů z potravin jsou pak místa veřejného stravování, jako hotely, restaurace, závodní jídelny, kantýny a podobně. (<http://www.mzp.cz>).

Legislativa o zpracování potravinového odpadu

Pro zpracování potravinového odpadu v ČR jsou platné následující právní normy:

1. Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, aktuální znění, účinné od 1. 1. 2013.
2. Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 113/2005 Sb., o způsobu označování potravin a tabákových výrobků, aktuální znění, účinné od 21. 3. 2005.
3. Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 294/2005 Sb., o podmínkách ukládání odpadů na skládky a jejich využívání na povrchu terénu, v aktuální znění, účinné od 1. 4. 2011.
4. Vyhláška č. 341/2008 Sb., o podrobnostech nakládání s biologicky rozložitelnými odpady a o změně vyhlášky č. 294/2005 Sb., o podmínkách ukládání odpadů na skládky a jejich využívání na povrchu terénu a změně vyhlášky č. 383/2001 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady, aktuální znění, účinné od 26. 08. 2008.
5. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 o hygieně potravin. Jeden z nejdůležitějších předpisů upravujících nakládání s kuchyňskými zbytky ve stravovacím zařízení (v místě vzniku odpadu), aktuální znění, účinné od 29. 4. 2004.
6. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 137/2004 o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závadných v aktuální znění, účinné od 1. 4. 2011.
7. Nařízení EP a Rady (ES) č. 1774/2002, stanovující hygienická pravidla týkající se vedlejších živočišných produktů, které nejsou určeny k lidské spotřebě, předpis

pro úpravu nakládání s kuchyňskými zbytky v zařízení k využití odpadu, aktuální znění, účinné od 29. 4. 2004.

8. Nařízení vlády č. 197/2003 Sb., o Plánu odpadového hospodářství České republiky, ve znění pozdějších předpisů (53,60)

1.4 Potravinové banky

V roce 1967 byla ve Phoenixu v Arizoně založena první potravinová banka. Tehdejší zakladatel John Arnold van Hengel založil banku zejména z důvodů nárůstu chudoby a zároveň z důvodu boje proti plýtvání potravinami. Z finančních prostředků od federální vlády založil Hengel v roce 1975 dalších osmnáct potravinových bank po celé Americe (<http://firstfoodbank.org>; 2015).

Až v roce 1984 byla založena po americkém vzoru první potravinová banka v Evropě. Banku založila charitativní asociace v Paříži. Teprve následně vznikaly potravinové banky v dalších evropských státech. 23. září 1986 byla založena Evropská federace potravinových bank (EFPB), jejíž hlavním cílem je poskytování přístupu k dostatečné a vyvážené stravě všem potřebným jedincům a zabránit či omezit plýtváním potravin. V roce 2016 federace zastřešovala 265 potravinových bank ve 23 členských zemích Evropy. (<http://eurofoodbank.org>; 2016). Základní cíle potravinových bank jsou: bojovat proti plýtvání potravinami, dělit se o ně s těmi, kteří mají hlad a obnovovat solidaritu mezi lidmi.

V České republice potravinové banky začaly vznikat až po roce 1989. Zakladatelé českých potravinových bank jsou Mgr. Ilja Hradecký a Vlastimila Hradecká, kteří založili v roce 1990 křesťanskou misijní a charitativní iniciativu Naděje. (www.nadeje.cz/vznik_a_vyvoj_nadeje). Společně s dalšími organizacemi založili společnost na rozvoj potravinových bank. V roce 1994 byla založena Česká federace potravinových bank, která byla v roce 2005 přijata do Evropské federace potravinových bank. Členy ČFPB jsou tyto charitativní organizace: Armáda spásy, NADĚJE, Slezská diakonie a Sdružení azylových domů. V Praze byla otevřena první potravinová banka v roce 2006. (<http://.potravinovabanka.cz>). Ke konci roku 2016 působí na území České republiky již čtrnáct potravinových bank.

Posledním krajem, kde byla potravinová banka založena, byl Jihočeský kraj. Banka byla založena 19. ledna 2016 a svoji činnost zahájila ještě týž rok v září. (<http://pbjk.cz/>).

Obrázek č. 4. Logo potravinové banky

Název „Potravinová banka“ a logo jsou ochrannými známkami

Základní princip činnosti potravinových bank je deklarován v odst. 1 článku 25 Všeobecné deklarace lidských práv: „Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítajíc v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož i nezbytná sociální opatření; má právo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, při nezpůsobilosti k práci, při ovdovění, ve stáří nebo v ostatních případech ztráty výdělečných možností, nastalé v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli. (<http://www.osn.cz>).

Základním účelem potravinových bank je pomáhat člověku, aby se mohl najíst v duchu sdílení, a současně bojovat proti plýtvání. Tímto chtějí potravinové banky zamezit podvýživu nebo špatnou výživu. Potravinové banky shromažďují zdarma potraviny, skladují a rozdělují je humanitárním nebo charitativním organizacím, aby pomáhaly člověku se najíst. (<http://www.potravinovabanka.cz>).

Potravinové banky jsou zásobovány od prvovýrobců, z potravinářského průmyslu nebo z hypermarketů a supermarketů, které zásobují banky potravinami, které byly z obchodů odvezeny z důvodu končící expirační lhůty. V rámci Evropské unie je pomoc organizována prostřednictvím Fondu evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD - Fund for European Aid to the most Deprived), která má podpořit členské státy EU při poskytování materiální pomoci nejchudším. Jde o pomoc v podobě potravin, oblečení a nezbytných předmětů osobní potřeby, např. hygienických potřeb či obuvi. (<http://ec.europa.eu>).

Česká republika poskytuje prostřednictvím MZČR finanční prostředky na podporu činnosti potravinových bank a dalších subjektů s humanitárním zaměřením a to na provoz PB (mzdové náklady a provozní náklady související přímo se shromažďováním, skladováním a přidělováním darovaných potravin včetně nájmu a služeb). Výše dotace činí do 100 % prokazatelně vynaložených nákladů a maximální finanční podpora činí 500 000 Kč. Dále lze získat i finanční prostředky na podporu výstavby a rekonstrukce skladovacích prostor potravinových bank a dalších subjektů s humanitárním zaměřením. Účelem dotace je přispět ke snížení plýtvání potravinami a podpora distribuce potravin lidem na hranici hmotné nouze, kteří jsou bez adekvátního přístupu k základním potravinám. Primárním cílem je systémové řešení pomoci potravinovým bankám příp. dalším subjektům zabývajícím se bezplatnou distribucí potravin potřebným. Účelem dotace je poskytnutí finanční podpory s cílem podpořit samotnou činnost potravinových bank (případně jiných obdobných subjektů).

Dotaci lze poskytnout pro vytvoření odpovídajících podmínek pro skladování potravin:

- a) výstavbou skladovacích prostor pro potraviny;
- b) rekonstrukcí skladovacích prostor pro potraviny;
- c) vybavením skladovacích prostor pro potraviny potřebnou technologií.

Výše dotace činí do 100% prokazatelně vynaložených nákladů dle předloženého projektu. Maximální možná výše dotace je 1 000 000 Kč. (Zákon č. 252/1997 Sb., zákon o zemědělství). V roce 2016 poskytlo MZČR dotační prostředky v rámci uvedeného programu ve výši 30 mil. Kč. (www.mzcr.cz).

Potravinové banky dováží potraviny od zásobovacích subjektů do svých skladů, kde jsou potraviny skladovány v souladu s platnými hygienickými normami. Často jsou potraviny expedovány ze skladu již následující den, neboť poptávka je vysoká. Pracovní síly ve skladech PB jsou zaměstnanci zřizovaných potravinových bank a dobrovolníci. Distribuci potravin potřebným je realizována prostřednictvím lokální organizací, které bojují proti hladu a chudobě. Každá PB podepisuje smlouvu o distribuci s těmito organizacemi a banky následně poskytují potraviny těmto organizacím zdarma. Potravinová pomoc se předává chudým těmito způsoby:

- bezplatným poskytováním jídel v sociálních jídelnách nebo střediscích pomoci (v sociálních službách);

- předáváním balíčků;
- nebo v sociálních obchodech.

Klientům zajišťují předání potravin poskytovatelé sociálních služeb zpravidla noclehárny, domovy pro matky s dětmi či azylové domy. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách).

1.4.1 Program potravinové pomoci

Program potravinové pomoci je realizován národní potravinovou sbírkou. Do čtvrté národní potravinové sbírky, která je organizována platformou Byznys pro společnost, Českou federací potravinových bank a Armádou spásy ČR se zapojilo 12. listopadu 2016 přes 659 obchodu (315 partnerských řetězců a 344 prodejen drogerii). Zakoupit a následně darovat trvanlivé potraviny bylo možné v prodejnách Globus, Tesko, Penny Market, Albert, Kaufland, Lidl, BILLA, Makro, Rosmann a DM market. Na realizaci této akce se podílí neziskové organizace (Armáda spásy ČR, Charita ČR, azylové domy atd.) a více jak 3000 dobrovolníků převážně z řad studentů. Zájem občanů o podporu národní potravinové sbírky každoročně roste. V roce 2015 se vybralo celkem 236 tun zboží a v roce 2016 již 312 tun zboží. Zapojení obchodní partneři přidali dalších 30 tun zboží. Košíky za pokladnami se nejčastěji plnili moukou, kaší, krupicí, těstovinami či nápoji. Opětovně neštědřejší byli občané v Praze a Jihomoravském kraji. (<http://potravinypomahaji.cz>).

Více než tři desítky hypermarketů Albert ve všech krajích České republiky se již počtvrté zapojily do Národní potravinové sbírky. K potřebným se dostane téměř 24 tun potravin, které zákazníci darovali v obchodech Albert. Maloobchodní řetězec Albert spolupracuje s Federací potravinových bank od roku 2012. Desítky hypermarketů pravidelně v průběhu celého roku darují neprodané potraviny lokálním pobočkám. S rozšiřováním potravinových bank do dalších regionů roste i počet darujících obchodů. V roce 2015 činila nákupní hodnota darovaných potravin z prodejen Albert přes 6 milionů korun. (<http://www.albert.cz/>).

Obchodní řetězec Globus se zapojil do Národní potravinové banky v rámci patnácti hypermarketů po celé ČR. Celkem zákazníci zakoupili a následně darovali zboží v hodnotě 97 tun potravin, což pro představu je cca 194 tisíc porcí jídel. Jedná

se o rekordní množství darovaných potravin, neboť v předchozím roce zákazníci zakoupili potraviny v hodnotě 32 tun.(<https://www.globus.cz>).

Velkoobchod Makro spolupracuje již od roku 2009 s Českou federací potravinových bank, jejímž prostřednictvím podporujeme potřebné. Cílem je zabránit plýtvání potravin a nabízet potřebným i drogistické zboží v maximálně možné míře. Objem darovaného zboží od velkoobchodu Makro dosáhl v roce 2010 1,75 mil. Kč. Jednotlivá velkoobchodní střediska Makro vyčlení potraviny a drogistické zboží s krátkou dobou spotřeby. Toto zboží věnují regionálním pobočkám PB v Praze, Ostravě a Ústí nad Labem. Pobočky PB následně distribuují zboží partnerským charitativním organizacím.(www.makro.cz).

Společnost BILLA se každoročně zapojuje do celorepublikové sbírky potravin pro občany ČR, kteří jsou ohroženi chudobou či sociálním vyloučením. Zákazníci BILLY nakoupili a následně darovali 13 tis. kilogramů trvanlivých potravin. Společnost BILLA vytypovala 30 filiálek napříč ČR, které si zapojení do sbírky vyzkoušeli jako první. Na každé z těchto prodejen byli k dispozici dobrovolníci, kteří zákazníky o sbírce informovali, rozdávali letáčky s doporučenými potravinami a následně od zákazníků darované zboží vybírali. Zakoupené a darované potraviny se postupně odvážely do potravinových bank a následně organizacím, které pomáhají lidem v nouzi. Jedná se zejména o charitativní organizace, pěstounské rodiny, děti v dětských domovech, seniory a další. (<https://.billa.cz>).

1.4.2 Darování a meze legislativy

Před rokem 2015 bylo darování potravin pro hypermarkety, supermarkety a další obchodní firmy zcela nevýhodné. Obchodní řetězce odváděli 15 % DPH z darovaných potravin. V řadě zemí EU pro případy darování potravin existuje výjimka a daň se na darované potraviny nevztahuje. Na tuto skutečnost upozorňovaly organizace, které se zabývají darováním potravin, dokonce i obchodní řetězce. Společnost Globus a organizátoři, první národní potravinové sbírky Byznys pro společnost, Armáda spásy a Česká federace potravinových bank poukázovaly na skutečnost, že v jiných státech EU je u darování potravin udělena výjimka a v těchto zemích není nutné platit DPH.

Iniciativa zejména Potravinových bank vyvolala jednání s ministrem zemědělství Marianem Jurečkou, jejichž výsledkem byla jednání, na nichž byly

představeny problémy s plýtváním potravinami, jaká lze navrhnout řešení a jaké limity brzdí činnost PB. K jednání byli přizváni zástupci Generálního finančního ředitelství a po několika jednání byla upravena pravidla pro DPH u darovaných potravin potravinovým bankám. Na základě této změny od roku 2015 darující nejsou nuceni platit 15 % DPH při darování potravin. Princip darování je nastaven takto. U zboží darovaného potravinové bance lze ve stanovených případech pro výpočet DPH vycházet ze základu daně, který je v minimální hodnotě i blíží se nule. Jedná se o případy, kdy jde o zboží s končícím datem spotřeby či trvanlivosti nebo o zboží jinak nevyhovující pro běžný prodej (například s poškozeným obalem), avšak stále upotřebitelné. (<http://financnisprava.cz>, Příloha B).

Ministr zemědělství Marian Jurečka zhodnotil, že se podařilo systémově rozjet podporu darování přebytečných potravin potravinovým bankám. Objem takto předávaného jídla v posledních měsících roste, jak uvedla předsedkyně Potravinové banky Praha Věra Doušová v rozhovoru pro Deník.cz. (<http://www.denik.cz>).

1.5 Freeganismus

Freeganismus je politická ekologická filozofie konzumování potravin a nápojů, které překročili minimální dobu trvanlivosti nebo datum spotřeby a byly vyhozeny. Samotný název je do češtiny překládán jako stravování bez použití peněz. Dumpster diving je jedním ze způsobů freeganismu, který je realizován v městech a je pojmenován též nořiči do kontejnerů nebo kontejneroví potápěči. Není to skupina lidí bez domova, nýbrž lidé, kteří pracují a kteří z kontejnerů zejména u supermarketů hledají a vybírají potraviny s prošlou minimální trvanlivostí. Jejich cílem je ukázat na zbytečné vyhazování a špatné chování obchodních řetězců. Freegani se snaží stavět do role nezávislých na ekonomice, která je orientovaná na zisk a fungují na principu každodenního sdílení zdrojů, minimálních negativních dopadů spotřeby, snížení a recyklace odpadů. V ČR nalezneme příznivce tohoto stylu ve větších městech. Nejznámější iniciativa, která řeší obstarávání potravin zdarma, se nazývá Food not Boms a je známá i v naší zemi.

Němec Raphael Fellmer žije tímto způsobem života již od roku 2010. Za toto období získal desítky příznivců po celé Evropě. Fellmer je nezaměstnaný a neutráci žádné peníze. Rází teorií, že je jídla na světě dost pro všechny. „Jenom v Evropě

máme milion prázdných bytů, takže jsme se po něčem podívali a našli. Teď bydlíme u milé rodiny, která svůj byt skoro nevyužívá. Oblečení mám po kamarádech a dostáváme ho jako dárky, protože ho mají všichni hodně“.
(<http://www.ceskatelevize.cz>).

Fellmer o svém projektu přednáší zdarma, vždy požádá pouze o jízdenku na vlak. Svými přednáškami a způsobem života chce upozornit na obrovské plýtvání potravinami a dalším spotřebním zbožím ve společnosti. „ My o tom nevíme. A proč o tom nevíme? Protože nám to nikdo neříká. Přitom jsou všechny dostupné informace na internetu“. Stejný odkaz. Budoucnost Fellmer spatřuje ve sdílené spotřebě, což znamená dobrovolně dávat a brát. Projekt, který vznikl v roce 2013 pod názvem „Dávat jídlo“ již zachránil tisíce tun potravin, které lidé nabídli.
(<https://foodsharing.de>).

2 METODOLOGIE VÝZKUMU

Cílem diplomové práce bylo řešit plýtvání potravinami v ČR, které bylo ověřeno dotazníkovým šetřením široké veřejnosti a poskytovatelů sociálních služeb, zda je potřeba vzniku potravinové banky na území obce s rozšířenou působností Tábor.

Diplomová práce vysvětluje základní fakta o problematice plýtvání potravinami v České republice. Je zde popsán celkový problém a rozlišena terminologie ztráty potravin, plýtvání potravinami apod. Z dotazníků široké veřejnosti a poskytovatelů sociálních služeb bylo za cíl vyhodnotit sesbíraná data. Provedený výzkum ve věci využití potravin pro možnou úvahu o realizace potravinové banky v zájmovém území. Diplomová práce věnuje pozornost potravinovým bankám jako jedno z vhodných řešení proti plýtvání potravin. Úkolem bylo také navrhnout vlastní řešení tohoto problému, protože plýtvání představuje složitý ekonomický, environmentální, sociální a etický problém, jehož řešením by se měla Česká republika zabývat.

Výzkumné otázky stojí v centru modelu výzkumného projektu a měli by být plně kompatibilní se všemi dalšími prvky výzkumu. (Hendl, 2005). Z tohoto důvodu bylo v rámci realizace výzkumu provedeno dotazníkové šetření, které bylo zaměřeno na plýtvání potravin a chování spotřebitele při využívání a nákupu s potravinami.

Výzkumný prostor je tvořen správním územím ORP Tábor, které zahrnuje 79 obcí s 80 412 obyvateli a 58 854 ha zemědělské půdy (www.csu.cz). Administrativní mapa správního obvodu ORP Tábor a základní statistické údaje (příloha C, D).

V rámci výzkumu byly položeny výzkumné otázky:

- 1) Plýtvají lidé potravinami?
- 2) Jak by lidé nejraději využili zbylé potraviny?
- 3) Je všeobecná znalost mezi občany o využití potravinových bank?

2.1 Metoda sběru dat

Pro stanovení dílčích cílů diplomové práce byla zvolena metoda kvantitativního výzkumu. Kvantitativní přístupy k výzkumu v sociálních vědách v mnohém napodobují metodologii přírodních věd. Předpokládá se, že lidské chování můžeme do jisté míry měřit a předpovídat. Kvantitativní výzkum využívá náhodné výběry, experimenty a silně strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků nebo pozorování. Konstruované koncepty zjišťujeme pomocí měření, v dalším kroku získaná data analyzujeme statistickými metodami s cílem explodovat je, popisovat, případně ověřovat pravdivost našich představ o vztahu sledovaných proměnných. (Hendl, 2005).

Sběr informací byl prováděn dotazníkovým šetřením v období od 1. prosince 2016 do 28. února 2017. Dotazník byl vložen na internetový portál a rozeslán prostřednictvím internetu všem věkovým skupinám v daném zkoumaném území ORP Tábor. Sběr dat probíhal převážně virtuální cestou. Zvláště věková kategorie 60 a více let již není schopna práce s internetem. Zde byly prováděny osobní rozhovory s respondenty a výsledky byly zapracovány do celkového sběrného koše dotazníků. Získaná data byla vyhodnocena za pomoci grafického zobrazení v programu Microsoft Exel a Microsoft Word s doplněním slovních komentářů. Z výsledků sběru dat byly vyvozeny závěry.

Výzkum byl dále realizován se zaměstnanci poskytovatelů sociálních služeb v ORP Tábor, kteří ve své každodenní činnosti pracují s klienty s nízkopříjmových skupin obyvatelstva. (Příloha E). Pro získání potřebných dat byla použita metoda rozhovoru pomocí návodu - scénáře. Cílem rozhovorů bylo identifikovat oblasti problémů s plýtváním potravin a za druhé zjistit potřeby klientů, kteří se příjmově pohybují na hranici životního či existenčního minima (Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu). Do rozhovorů byli osloveni a zařazeni zaměstnanci G- centra Tábor a Diecézní charity České Budějovice, poradny Tábor na těchto pracovních pozicích: vedoucí domu pro matky s dětmi, zástupce vedoucí domu pro matky s dětmi, vedoucí pečovatelské služby, sociální pracovnice pečovatelské služby, vedoucí noclehárny pro muže, sociální pracovnice domova pro seniory, vedoucí terénního programu.

2.2 Časový harmonogram

Veškeré aktivity, spojené s přípravou a zpracováním vlastního výzkumného šetření a následným vyhodnocením byly uvedeny dle časového plánu. Mezi hlavní aktivity patřily konzultace s vedoucím práce docentem Ing. Skořepou, Ph.D., studium literatury, samotný výzkum, rozhovory se zaměstnanci poskytovatelů sociálních služeb a jeho závěrečné zpracování. Kompletní časový harmonogram je uveden níže.

Sběr dat tzn. dotazníky prostřednictvím google dotazníku (Příloha F) a jednotlivé rozhovory se zaměstnanci poskytovatelů sociálních služeb byly realizovány v období od prosince 2016 do března 2017. Prostřednictvím e-mailové komunikace byli osloveni jednotliví zaměstnanci poskytovatelů sociálních služeb za účelem naplánování rozhovoru. Jednotlivé rozhovory trvaly přibližně v rozsahu 30 - 40 minut. Šetření bylo realizováno v plném rozsahu se souhlasem vedení organizací.

Tabulka č. 2. Časový harmonogram výzkumu

Časové období	plánování činnosti
únor 2016	zpracování projektu zadání DP
červenec – říjen 2016	konkretizace a formulace teoretického a metodického ukotvení DP studium literatury informační průzkum průzkum sociálních sítí vedoucí k informantům
srpen – prosinec 2016	zpracování rešeršní a metodologické části DP studium literatury informační průzkum
listopad 2016	příprava dotazníků pro respondenty konzultace se školitelem
prosinec 2016 – únor 2017	sběr dotazníků potřebných pro výzkum dotazníkové šetření v rámci osobních setkání realizace rozhovorů konzultace se školitelem
březen – duben 2017	zpracování dotazníků kompletace textu DP korekce textu a převedení do finální podoby

3 VÝSLEDKY

Dotazníkovým šetřením bylo osloveno 237 respondentů v rámci zkoumaného území ORP Tábor. Většina respondentů odpovídala prostřednictvím internetu s využitím google dotazníku „Potraviny nejsou odpad“. S respondenty, kteří nezvládli práci s výpočetní technikou, byly dotazníky vyplňovány tazatelem osobně a následně vloženy do systému google dotazník.

3.1 Grafické vyhodnocení dat

Otázka č. 1. Jaké potraviny nejčastěji nakupujete pro každodenní potřebu?

Graf č. 5. Grafické znázornění otázky č. 1

JAKÉ POTRAVINY NEJČASTĚJI NAKUPUJETE PRO KAŽDODENNÍ POTŘEBU?

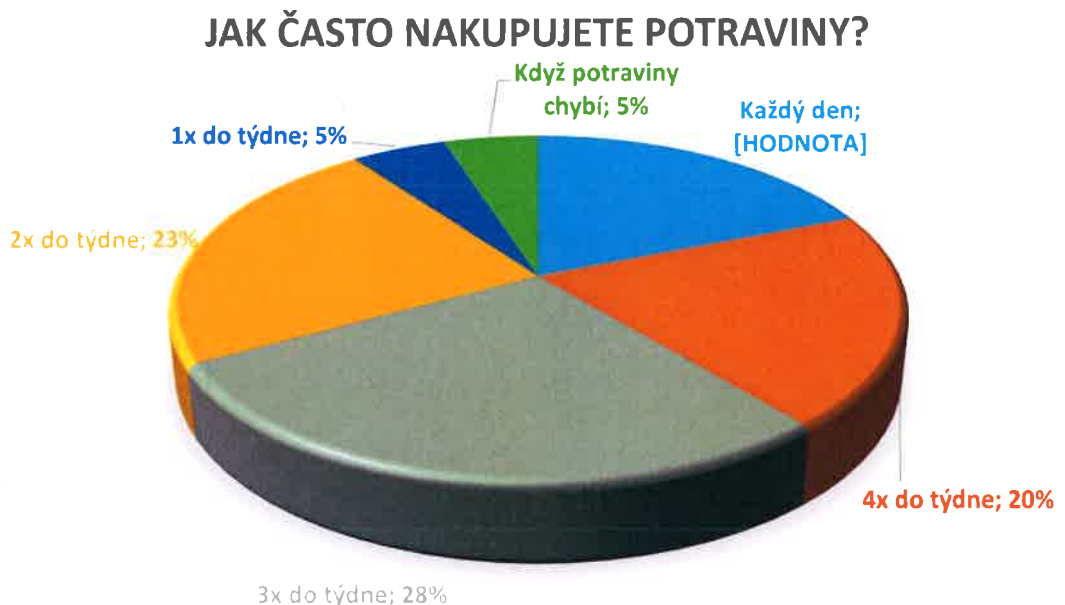

Zdroj: vlastní zpracování

První otázka v dotazníkovém šetření se zabývala jaké potraviny, dotazovaní respondenti nakupují nejčastěji pro každodenní potřebu. Z grafu vyplývá, že 34 % dotazovaných nejčastěji nakupuje pečivo pro každodenní potřebu. Druhou nejčastěji nakupovanou potravinou podle respondentů je ovoce a zelenina, která je zastoupena 26 %. Na třetím místě v grafu se respondenti vyjadřovali, že nakupují mléčné výrobky 17 % a 15 % se vyjádřilo, že nakupuje masné výrobky. Nejméně nakupovanými potravinami jsou trvanlivé potraviny 8 %, což je ale pochopitelné z důvodu jejich dlouhé spotřeby a méně častým používáním oproti předešlým druhům potravin. Nejméně zastoupenými neboli vůbec nezmiňovanými potravinami byli ostatní potraviny, kam lze řadit sladkosti a jiné cukrovinky. (V grafu obsadily nulovou hodnotu.)

Otázka č. 2. Jak často nakupujete potraviny?

Graf č. 6. Grafické znázornění otázky č. 2

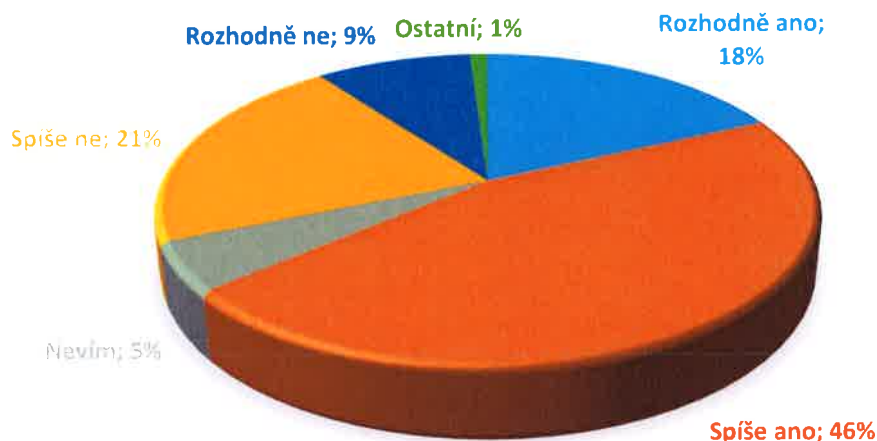
Zdroj: vlastní zpracování

Druhou otázkou v dotazníkovém šetření bylo, jak často dotazovaní respondenti nakupují potraviny. Z grafu vyplývá, že odpovědi na rozdíl od předešlé otázky jsou, více vyrovnanější. Na prvním místě se v grafu umístilo nakupování 3x do týdne, tuto odpověď využilo přes 28 % dotazovaných. Druhou nejčastější odpovědí bylo nakupování 2x do týdne, kterou zvolilo 23 % respondentů. Třetí procentuálně podobnou odpovědí bylo, nakupování 4x do týdne, kterou zvolilo 20 % dotazovaných. Na čtvrtém místě je nakupování každý den s 19 % odpovědí. Zbylé dvě odpovědi jsou téměř vyrovnané (obě odpovědi 5 %) a to nakupování 1x do týdně a poslední nabízená možnost je, když potraviny v domácnosti chybí.

Otázka č. 3. Jste ochotni koupit potraviny, u kterých končí minimální datum trvanlivosti spotřeby a je za zvýhodněnou cenu?

Graf č. 7. Grafické znázornění otázky č. 3

JSTE OCHOTNI KOUPIŤ POTRAVINY U KTERÝCH KONČÍ MINIMÁLNÍ DOBA TRVANLIVOSTI?

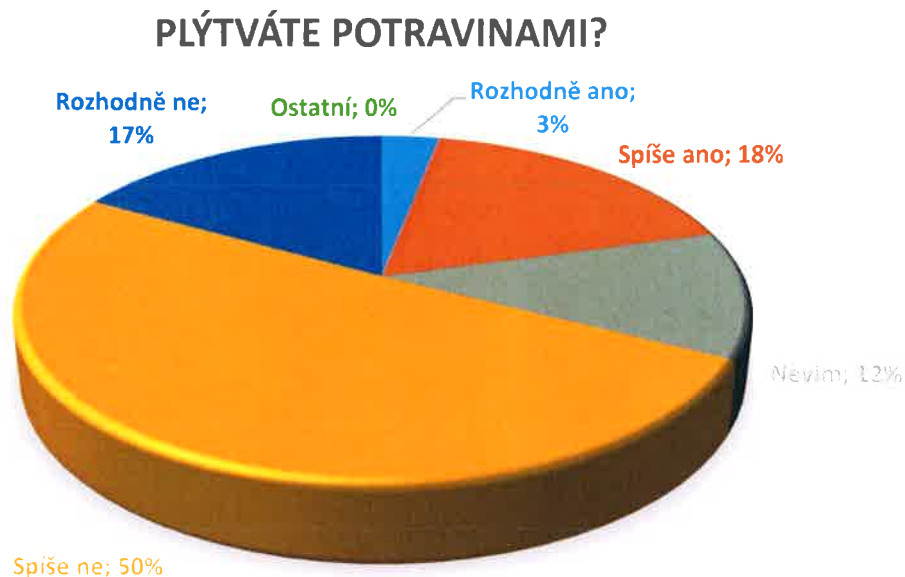

Zdroj: vlastní zpracování

Téměř padesát procent dotazovaných respondentů odpovědělo spíše ano na otázku, zda by, koupili potraviny, kterým končí minimální trvanlivost a jsou za zvýhodněnou cenu. Odpověď spíše ne, která byla druhou nejčastější, zvolilo dvacet jedna procent dotazovaných. Třetí nejčastější odpovědí bylo, že dotazovaný respondent by rozhodně zakoupil tyto potraviny a to 18 % dotázaných. Devět procent dotázaných respondentů by tyto potraviny rozhodně nekoupily ani za jejich zvýhodněnou cenu. Část dotázaných, pouhých 5 %, nevěděla, zda by tyto produkty koupila nebo ne.

Otázka č. 4. Myslíte si, že plýtváte s potravinami?

Graf č. 8. Grafické znázornění otázky č. 4

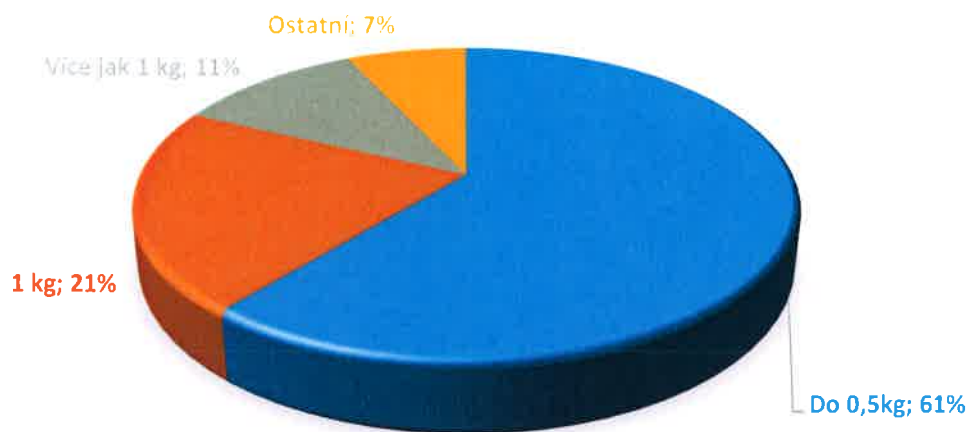
Zdroj: vlastní zpracování

Tato otázka dotazníkového šetření se zabývala otázkou, zda si lidé myslí že, plýtvají potravinami. Padesát procent dotazovaných respondentů se vyjádřilo, že potravinami neplýtvají. Další nejčastěji zodpovězenou otázkou bylo spíše ano a na tu otázku odpovědělo 18 % dotazovaných. O trochu méně měla odpověď rozhodně ne a to 17 % dotazovaných. Další skupina dotázaných zvolila odpověď, že neví a to 12 %. Tři procenta dotázaných zvolilo odpověď rozhodně ano.

Otázka č. 5. Víte, přibližně jaké množství potravin nevyužijete ve vaší domácnosti?
Množství potravin v domácnosti za týden.

Graf č. 9. Grafické znázornění otázky č. 5

JAKÉ MNOŽSTVÍ POTRAVIN NEVYUŽIJETE VE VAŠÍ DOMÁCNOSTI?

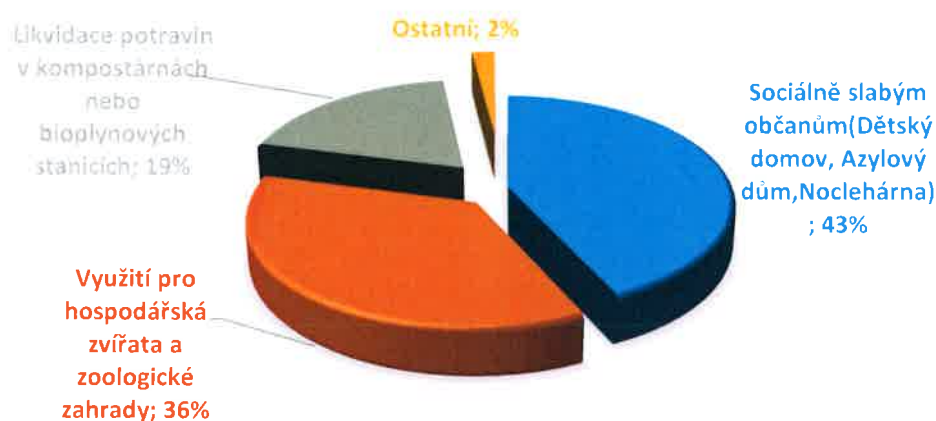
Zdroj: vlastní zpracování

Pátá otázka dotazníkového šetření se věnuje zjištění, jaké množství nakoupených potravin respondenti nevyužijí ve svých domácnostech za jeden týden. Velká většina dotázaných (61 %) odpověděla, že nevyužijí zhruba do půl kilogramu potravin v domácnosti. Pětina dotázaných (21 %) se vyjádřila, že týdně nevyužije zhruba 1 kg nakoupených potravin. Jedenáct procent respondentů se vyjádřilo, že nevyužijí více jak jeden kilogram potravin za týden. Zbývajících sedm procent respondentů využilo nabídku otázky ostatní.

Otázka č. 6. Jaké návrhy na uplatnění preferujete u potravin, kterým bude končit datum minimální trvanlivost spotřeby?

Graf č. 10. Grafické znázornění otázky č. 6

JAKÉ ZPŮSOBY LIKVIDACE POTRAVIN PREFERUJETE?

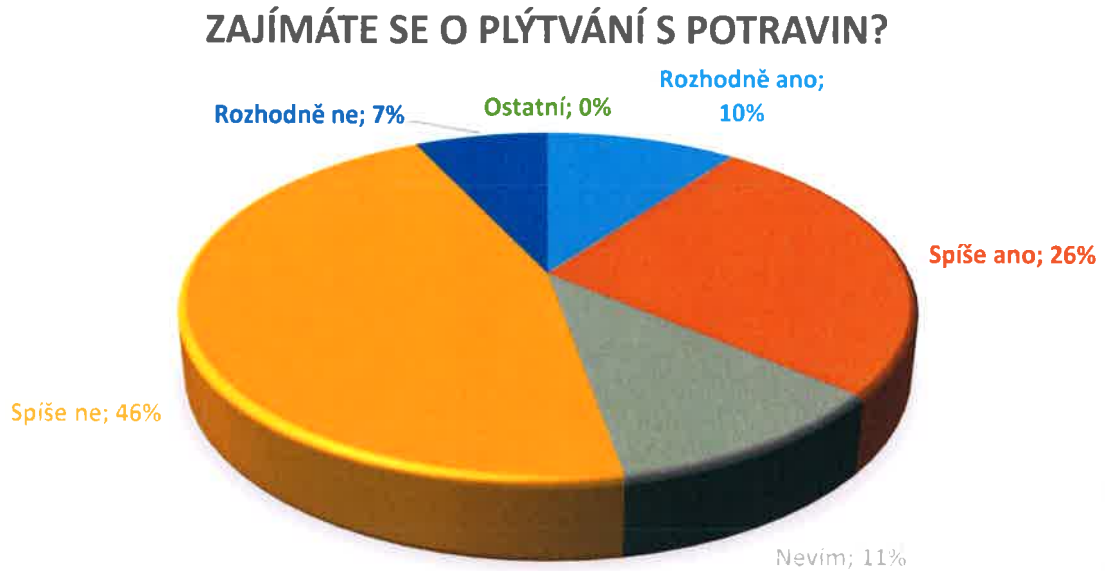
Zdroj: vlastní zpracování

Tato otázka se zabývá otázkou, jakou respondenti preferují likvidaci potravin, u nichž skončila minimální doba trvanlivosti. V dotazníkovém šetření byly zvoleny čtyři odpovědi a to sociálně slabým občanům (dětské domovy, azylové domy a noclehárny) tuto odpověď zvolilo 43 % dotázaných respondentů. Další odpověď byla využití potravin pro hospodářská zvířata a zoologické zahrady, kterou volilo 36 % dotázaných. Třetí odpověď byla likvidace potravin v kompostárnách nebo plynových stanicích, tuto odpověď zvolilo 19 % respondentů. Poslední odpověď byla do dotazníkového šetření zvolena ostatní a to využilo pouze 2 % dotázaných respondentů.

Otázka č. 7. Zajímáte se o plýtvání potravin?

Graf č. 11. Grafické znázornění otázky č. 7

Zdroj: vlastní zpracování

Sedmá otázka v dotazníkovém šetření se zabývala tématem, jestli se dotazovaní zajímají o plýtvání potravin. Přes 46 % dotázaných odpovědělo, že spíše ne. Dalších 26 % odpovědí bylo, že se spíše zajímají o plýtvání s potravinami. Další tři nejčastější odpovědi byly téměř vyrovnané a to s 11 % byla odpověď, neví. Dalších 10 % respondentů zvolilo odpověď, rozhodně ano. Rozhodně ne zvolilo přes 7 % dotázaných. Odpověď ostatní, která byla také v nabídce, nevyužil žádný respondent.

Otázka č. 8. Nakupujete více potravin, než spotřebujete?

Graf č. 12. Grafické znázornění otázky č. 8

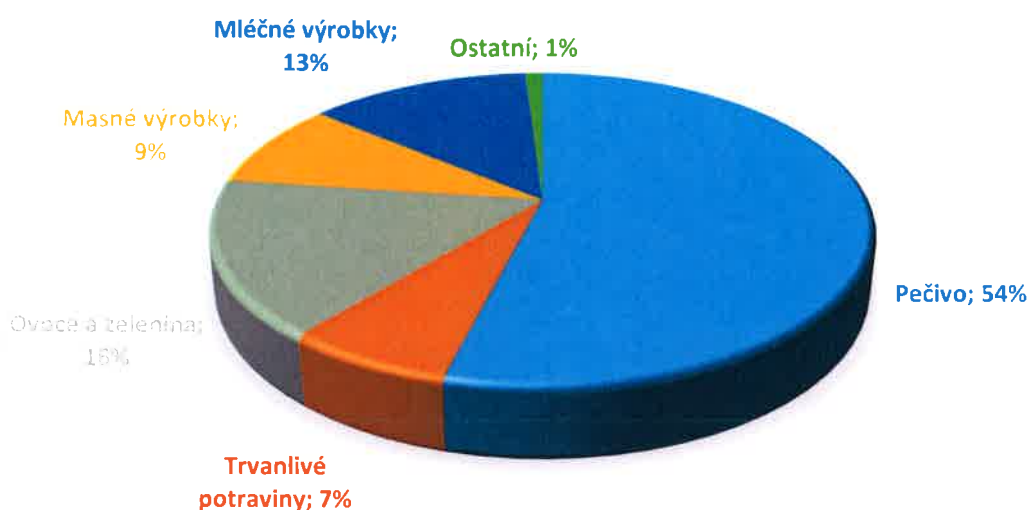
Zdroj: vlastní zpracování

Na grafu číslo 8 je patrné, že 46 % respondentů směřovalo k otázce spíše ne, na otázku jestli nakupují více potravin, než spotřebují. Druhá nejpočetnější skupina respondentů odpovídala rozhodně ne. Oproti tomu 22 % respondentů se naklonila k odpovědi spíše ano. V dotazníkovém šetření byla zahrnuta i odpověď „nevím“ a tuto odpověď uvedlo 8 % dotázaných respondentů. 3 % respondentů využila odpověď rozhodně ano, že nakupují více potravin, než jsou sami schopni spotřebovat. 1% respondentů si vybralo odpověď ostatní.

Otázka č. 9. Které druhy potravin Vám v domácnosti nejvíce zbývají?

Graf č. 13. Grafické znázornění otázky č. 9

KTERÉ DRUHY POTRAVIN VÁM V DOMÁCNOSTI ZBÝVAJÍ?

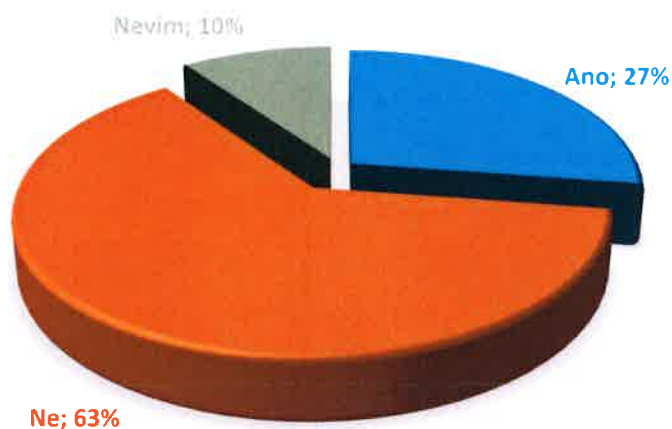
Zdroj: vlastní zpracování

Devátá otázka v dotazníkovém šetření se zabývala dotazem jaké potraviny, dotazovaným respondentům nejčastěji v domácnosti zbývají. Z grafu č. 9 vyplývá, že 54 % dotazovaným nejčastěji zbývá pečivo. Druhou nejčastější potravinou, která v domácnostech zbývá, jsou ovoce a zelenina, které jsou zastoupeny z 16 %. Na třetím místě v grafu jsou mléčné výrobky zastupující z 13 %. Další skupina potravin jsou masné výrobky a to se zastoupením 9 % z celkového počtu odpovědí. Respondenti se vyjádřili, že nejméně potravin, které v domácnostech zůstanou, jsou trvanlivé potraviny a to 7 %. Lze předpokládat, že důvodem tohoto výsledku je dlouhá doba trvanlivosti potravin. Nejméně zastoupenými neboli vůbec nezmiňovanými potravinami byli ostatní potraviny, kam náleží sladkosti a jiné cukrovinky. V rámci zpracování se jedná o nulovou hodnotu.

Otázka č. 10. Zbyde Vám často nějaké množství potravin, které už nevyužijete?

Graf č. 14. Grafické znázornění otázky č. 10

ZBYDE VÁM ČASTO NĚJAKÉ MNOŽSTVÍ POTRAVIN?

Zdroj: vlastní zpracování

Desátá otázka se zabývala dotazem, zda tázaným respondentům zbývá často nějaké množství potravin, které dále už nevyužijí. Odpovědi byly u této otázky stanoveny pouze tři a to ano, ne a nevím. Většina dotázaných odpověděla, že jim potraviny nezůstávají a to celkem 63 % tázaných. Dalších 27 % tázaných odpovědělo, že jim často nějaké potraviny zbydou. Zbytek dotazovaných respondentů a to necelých 10 % odpovědělo, že neví.

Otázka č. 11. Znáte nebo jste už slyšeli, pojem potravinové banky?

Graf č. 15. Grafické znázornění otázky č. 11

Zdroj: vlastní zpracování

Na grafu číslo 11 je znázorněna spontánní znalost o potravinových bankách. Z výsledku je patrné, že 27 % respondentů odpovědělo kladně a to rozhodně ano, že znají tento pojem. Další kladná odpověď „spíše ano“ zvolilo 25 % dotazovaných respondentů. Rozhodně ne, se rozhodlo zaškrtnout 22 % respondentů. Další část této otázky tvořila odpověď spíše ne, a tuto odpověď zvolilo, 17 % dotázaných. 9% respondentů z celkového množství zvolilo odpověď, že neví.

Otázka č.: 12 Jak nakládáte s potravinami, jestliže Vám zbydou v domácnosti?

V této části dotazníkového šetření byla zvolena volná odpověď na otázku, jak dotazované osoby nakládají se zbývajících potravinami z domácnosti. Nejčastější odpovědí bylo, že zbylé potraviny vyhodí až už do směsného odpadu nebo do biopopelnic. Další nejčastější odpovědí bylo zkrmování zbylých potravin hospodářským zvířatům a pak méně často zkrmování domácím zvířatům jako jsou králíci, slepice a psi.

Otázka č. 13. Kolik Vám je let?

Graf č. 16. Grafické znázornění otázky č. 13

Zdroj: vlastní zpracování

Na grafu číslo 13 je vyobrazeno věkové zastoupení dotazovaných respondentů. V průzkumu jsou zahrnuty všechny věkové skupiny ve věku od 19 a méně až nad 60 let a více. Do dotazníkového šetření se téměř 50 % zapojili mladí lidé ve věku 20 až 29 let. Další věkové kategorie byly poměrně rovnoměrně rozvrstvené od 8 % do 12 %. Většina dat byla sbírána prostřednictvím internetového portálu, výjimku tvořily osoby nad 60 let věku, kde byla data získávána prostřednictvím osobního setkání a následně byla získaná data vložena do dotazníkového šetření.

Otázka č. 14. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Graf č. 17. Grafické znázornění otázky č. 14

Zdroj: vlastní zpracování

Z celkového počtu dotazovaných respondentů u otázky na dokončené vzdělání odpovědělo 41 %, že mají dokončeno středoškolské vzdělání zakončené maturitou. Druhou nejčastější odpovědí bylo dokončené vysokoškolské studium a to s 25 %. Třetí odpovědí s nejvíce početním zastoupením respondenti zvolili dokončené odborné vzdělání, neboli výučný list s 15 %. Střední všeobecné vzdělání zvolilo 10 % dotázaných. Dalších 5 % respondentů odpovědělo, že mají dokončené základní vzdělání. Nejméně často zodpovězenou odpovědí bylo vyšší odborné vzdělání se 4 %.

Otázka č. 15. Jaké je vaše povolání?

Graf č. 18. Grafické znázornění otázky č. 15

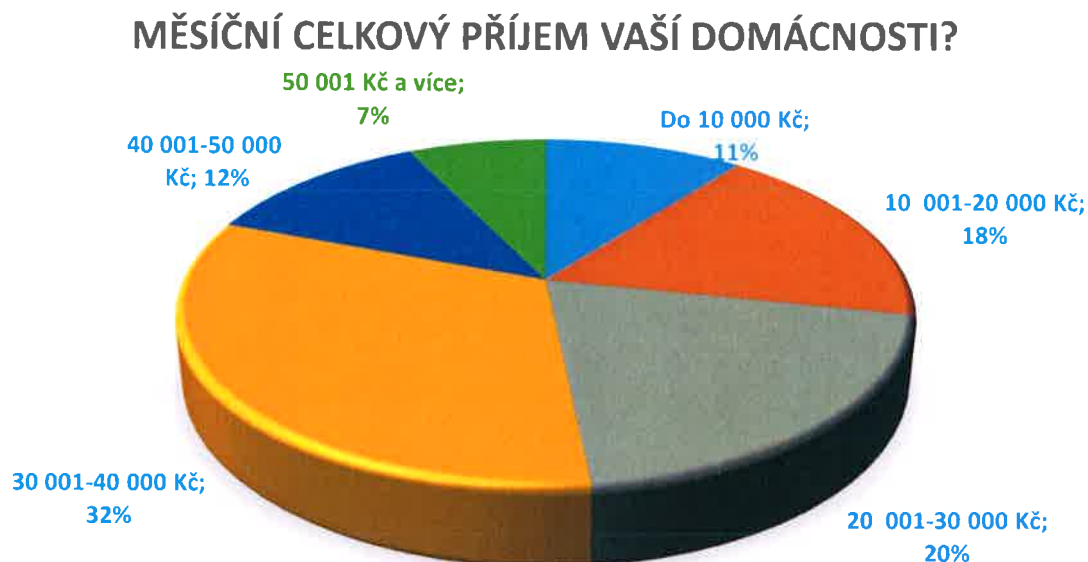
Zdroj: vlastní zpracování

V této otázce v dotazníkovém šetření respondenti odpovídali na dotaz, jaké je jejich povolání. S podílem 41 % se do dotazníkového šetření zapojili studenti. Druhá nejpočetnější skupina jsou zaměstnanci a to 36 %. Dvanáct procent dotazovaných se řadí do skupiny podnikatelů a 11 % tvoří seniorská generace.

Otázka č. 16. Jaký je celkový měsíční hrubý příjem Vaší domácnosti?

Graf č. 19. Grafické znázornění otázky č. 16

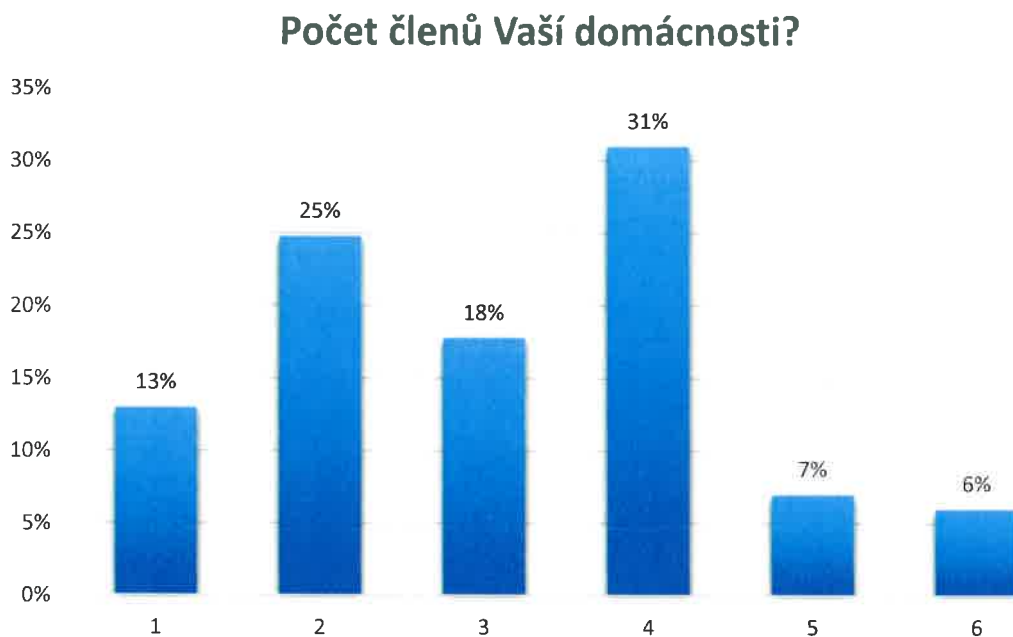

Zdroj: vlastní zpracování

V průzkumu byly zjišťovány i příjmy dotazovaných respondentů, kde jsou zastoupeny všechny kategorie. Z průzkumu vyplývá, že nejčastěji odpovídali lidé a to 32 %, u nichž činí čisté příjmy jejich domácnosti v rozmezí 30 001 – 40 000 Kč. Za nimi se umístili respondenti s příjmy v domácnosti v rozmezí 20 001 – 30 000 Kč v počtu 20 %. Další část a to 18 % jsou lidé s příjmy domácností v rozmezí 10 001 – 20 000 Kč. O trochu méně bylo respondentů s příjmy v rozmezí 40 001 – 50 000 Kč, kterých odpovídalo 12 %. Menší skupinu tvořili respondenti s příjmy do 10 000 Kč, kterých bylo 11 %. Nejméně respondentů se řadilo do kategorie nad 50 000 Kč a bylo jich 7 %.

Otázka č. 17. Jaký je počet členů Vaší domácnosti?

Graf č. 20. Grafické znázornění otázky č. 17

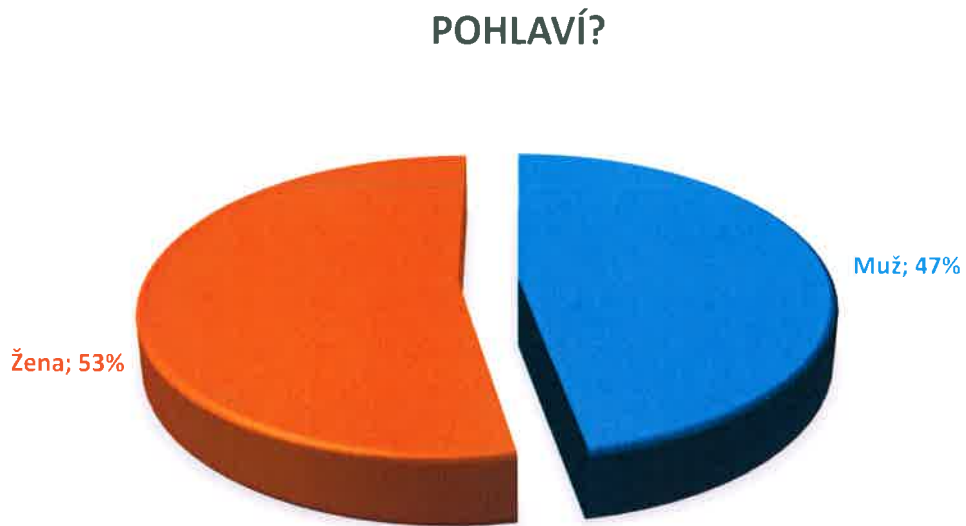

Zdroj: vlastní zpracování

Na tomto grafu číslo 17 jsou zobrazeny počty členů domácností, kteří se zapojili do výzkumu. V průzkumu se většina odpovídajících rozdělila na čtyři hlavní skupiny a další dvě jen tvoří nepatrný zlomek z celku. Nejčastěji se počet členů v domácnosti objevuje v počtu čtyři osoby a to se 31 %. Další nepočetnější skupina je množství 2 členů v domácnosti, která je zastoupena 25 %. Další skupinou jsou domácnosti se 3 členy tvoří 18 % z celkového počtu v grafu. 13 % zaujímají osoby žijící v domácnosti sami. Další jsou 5-ti členné skupiny žijící v domácnosti a to v 7 %. Druhou nejméně zastoupenou skupinou v grafu jsou šesti členné skupiny zaujímající 6 %. Velké skupiny o počtu 7 až 8 osob jsou z grafu nejmenší a proto nejsou v grafu znázorňovány a mají obě stejné množství 1 %.

Otázka č. 18. Pohlaví?

Graf č. 21. Grafické znázornění otázky č. 18

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafického vyobrazení vyplývá, že ženy byly častějšími návštěvníky dotazníkového šetření. Lze předpokládat, že ženy zajišťují nákup potravin a přípravy jídel více než muži a tudíž se o plýtvání zajímají více než muži. 53 % respondentů tvořily ženy a zbylých 47 % bylo zastoupeno mužským pohlavím.

4 DISKUZE

Výsledkem diplomové práce je analýza využívání potravin, tedy chování spotřebitele při nákupu, využívání potravin a řešení co se zbylými potravinami. První část výzkumu se zaměřila na otázky, jaké potraviny nejčastěji respondenti nakupují. Z výsledků je patrné, že 34 % respondentů nakupuje nejvíce pečivo a druhou nejfrekventovanější nakupovanou surovinou tvoří ovoce a zelenina. Respondenti se vyjadřovali, k otázce jaká je četnost nakupování potravin během týdne. Nečetnější odpověď respondentů byla, že nakupují 3 x týdně.

V další části dotazníkového šetření se výzkum zaměřil na výzkumné otázky, zda jsou respondenti ochotni koupit potraviny, u kterých končí minimální datum trvanlivosti spotřeby a je za zvýhodněnou cenu. Respondenti ve 46 % odpověděli, že by takovéto potraviny nakoupili. Odpověď na výzkumnou otázku, zda respondenti plýtvají potravinami, byla překvapující. Padesát procent respondentů tvrdí, že potravinami neplýtvá a pouhé 3 % respondentů si vybrali odpověď, že potravinami plýtvá. Na tuto otázku navazoval dotaz, jaké množství potravin ve svých domácnostech nevyužijí, tedy vyhodí. Více jak 60 % respondentů odpovědělo, že nevyužijí v domácnosti do 0,5 kg potravin během týdne. Dalších 21 % respondentů si myslí, že vyhodí množství zhruba do 1 kg potravin v domácnosti za týden.

Výzkum dále řešil otázku, jaké návrhy uplatňují respondenti při likvidaci potravin, kterým bude končit datum minimální trvanlivosti. Čtyřicet tři procent respondentů navrhuje využít potraviny pro sociálně slabé občany a potraviny nabízet dětským domovům, azylovým domům, domům pro matky s dětmi či noclehárnám. Třicet šest procent respondentů navrhuje potraviny využít pro hospodářská zvířata či pro zvířata v zoologických zahradách. Zbývajících 20 % respondentů navrhuje potraviny likvidovat v kompostárnách nebo v bioplynových stanicích.

Je velmi šokující zjištění, že více jak 45 % respondentů se spíše nezajímá o plýtvání potravin. 26 % respondentů se o plýtvání potravin zajímá spíše okrajově. V mnoha případech dochází ke zcela zbytečným nákupům a následnému plýtvání, které je spojeno s neznalostí spotřebitelů. Velký důraz by měl být kladen na vzdělání. Do roku 1989 byl v rámci učebních osnov na základních školách zařazen předmět vaření a péče o rodinu. Ve výuce se děvčata učila plánovat jídelníčky pro rodinu,

nakupovaly potraviny a učila se vařit. Tento předmět z učebních osnov zmizel. Vědomosti je nutné neustále doplňovat, zkvalitňovat, ale také zvyšovat, a zavedení tohoto předmětu do výuky základní, učňovského či středoškolského studia by bylo přinejmenším vhodné.

Výzkumná otázka, zda respondenti nakupují více potravin, než potřebují, dopadla poměrně uspokojivě. Téměř 50 % respondentů se vyjádřilo, že spíše nenakupuje více potravin, než potřebuje a téměř 20 % tvrdí, že rozhodně nenakupuje více potravin, než potřebuje. Respondenti odpovídali, že jim v domácnostech zbývá nejvíce pečivo, následně zelenina třetí pozici zauímají mléčné výrobky. Toto vyjádření je v korelaci na otázky jaké potraviny nejčastěji respondenti nakupují.

Respondenti se vyjadřují, že téměř v šedesáti procentech jim v domácnostech nezbývá nějaké množství potravin, naopak ve 30 % se vyjadřují, že jim zbývají potraviny a pouhých 10 % se vyjadřuje, že neví.

Jaká je všeobecná znalost mezi občany o využití potravinových bank, otevřela další výzkumná otázka. Z výsledků je patrný zájem respondentů, neboť 27 % se vyjádřilo, že zná tento pojem a 25 % se vyjádřilo spíše ano. Vzhledem k zahájení činnosti potravinových bank v ČR až v roce 1994 je tato znalost odpovídající.

Na otevřenou otázku, jak respondenti využívají v domácnosti zbylé potraviny, byly odpovědi rozmanité. Projevuje se ale značný zájem o bio popelnice a je dobrou zprávou, že nabídku bio popelnic nabízí všechny obce v rámci ORP Tábor. Malá vesnická sídla nabídku na svoz bioodpadu nenabízí, ale obyvatelé na vesnicích využívají zbývající potraviny pro domácí zvířata, nebo využívají kompostéry k tomuto účelu.

Pro řešení problému plýtvání s potravinami je nezbytné stanovit jednotné pojmy, které se budou týkat potravinového odpadu. Zároveň nejsou sjednoceny metody sběru informací o plýtvání potravinového odpadu. Zcela chybí kategorizace a pojmy „potravinový odpad“ a „potravinové ztráty“. Je všeobecně známý fakt, že v ČR má na spotřebu jednotlivých druhů potravin největší vliv cena potraviny, ta je ovlivněna výrobními náklady tedy cenou energií, pohonných hmot, osiva, krmiva, přípravků na ochranu rostlin a živočichů, cenou pracovní síly, ale i kupní silou obyvatelstva. Značný vliv na spotřebu má v současné době i reklama, která ovlivňuje spotřebitele každodenně a mnoha mediálními prostředky.

Vliv na spotřebu potravin a plýtvání potravin v domácnostech má také datum v kalendáři. Domácnosti více nakupují s plánováním vánočních svátků či v souvislosti s rodinnými oslavami. Mnohdy velké nákupy se projeví ve zbytečném plýtvání potravinami.

V rámci prováděného výzkumu u poskytovatelů sociálních služeb, jejich služba je poskytována na území ORP Tábor, jednoznačně vyplynula potřeba vzniku a vhodného využití potravinové banky v regionu. MZČR zveřejnilo seznam organizací, kterým mohou obchody darovat vyřazené potraviny. Obchodníci, kteří chtějí vyřazené, avšak bezpečné potraviny darovat na charitativní účely, mají nově k dispozici seznam oprávněných příjemců těchto potravin. V seznamu je aktuálně 58 neziskových organizací z celé ČR, z toho v Jihočeském kraji jsou tři a to Potravinová banka Jihočeského kraje, Diecézní Charita České Budějovice a Charita Česká republika. (Příloha G).

Dotazování zaměstnanci poskytovatelů sociálních služeb potvrdili potřebu vzniku potravinové banky pro své klienty. Klienti jsou zpravidla občané z nízkopříjmových skupin obyvatelstva a bylo by pro ně přínosné využití potravin tímto způsobem. Poskytovatelé by nejvíce pro své klienty uvítali pečivo, mléčné výrobky ale i trvanlivé výrobky, zejména sunar, sušené mléko, konzervy. Poskytovatelé se dále vyjadřovali, že mnozí klienti jsou zcela bez finančních prostředků zejména v termínech před získáním dávky pomoci hmotné nouze a v těchto dnech by ocenili možnosti využít potravin z potravinové banky.

Návrhy na řešení.

Návrh jak neplýtvat potravinami pro veřejnost.

Za nejdůležitější krok je zvýšit povědomí společnosti o plýtvání potravin. Cílem informačních kampaní je upozornit spotřebitele na problematiku plýtvání s potravinami. Spotřebitele v rámci kampaní upozornit, jak účinně nakládat s potravinami, jak je skladovat či recyklovat. Vzdělávání spotřebitelů by mělo začít již v dětství. Z uvedeného důvodu je vhodné začlenit problematiku úsporného a šetrného nakládání s potravinami do školních osnov.

Je vhodné respektovat základní pravidla:

- plánovat si nákupy, nakupujte jídlo s rozmyslem

- sestavit si jídelníček;
- hlídat datum spotřeby;
- přemýšlet o svých výdajích;
- udržovat v dobrém stavu ledničku;
- skladovat potraviny dle doporučení na obalu;
- servírovat menší porce jídla;
- nepoužité jídlo dávat zvířatům nebo kompostovat atd.

Do kampaní, by bylo vhodné zapojit přímo obchodní řetězce, které by mohli ve svých letáčích nabízet různé rady a recepty. např: Máte nevzhledné ovoce. Udělejte si smoothie. Zbyly vám rohlíky? Připravte si strouhanku atd.

Podpora občanských iniciativ.

Je nezbytné podporovat iniciativu Zachraň jídlo, která vznikla v roce 2013 jako neformální uskupení přátel, kteří se rozhodli, že otevřou téma plýtvání potravin v české společnosti. Jejich aktivity jako „křivá polévka“, „hostina pro tisíc“ „daruj jídlo“, „popletená vánočka“, „jídlo není odpad, dejme mu společně druhou šanci (paběrkování) nebo projekt „zachraň a daruj“ jsou výborné aktivity. Jejich cílem je rozšiřovat povědomí o problematice plýtvání s jídlem, propojovat jednotlivé aktéry potravinového řetězce s cílem snížit plýtvání a budovat komunitu dobrovolníků a podporovatelů.

Zlepšení označení potravin.

Sjednotit označování data spotřeby potravin. Ze spotřebitelských průzkumů vyplývá, že mezi údaji „minimální trvanlivost do“ (best before) a „spotřebujte do“ (use by) vyvolávají u spotřebitelů zmatek. EK by měla zvážit revizi o označování data spotřeby potravin, aby se zlepšilo vizuální zobrazení data spotřeby. Rovněž je nutné zvážit, zda budou stanoveny nová data minimální trvanlivosti podle skutečné trvanlivosti výrobků a zrušena data spotřeby u trvanlivých potravin.

Omezit plýtvání jídel v stravovacích zařízeních.

Nastavit možnost přizpůsobení velikostí porcí zákazníkům např. zavést možnost výběru velikosti porce za odstupňované ceny. Nahradit systém restaurací „sněž, co můžeš“ systémem, kde se cena jídla bude odvíjet z hmotnosti spotřebované porce.

ZÁVĚR

V diplomové práci byla shrnuta všechna důležitá fakta, která se týkají plýtvání potravin. Plýtvání potravin představuje globální problém, kterým se musí zabývat všechny země světa. Zejména vyspělé státy, kde plýtvání představuje obrovský problém a je mnohem významnější než v rozvojových zemích, v nichž dochází ke ztrátám potravin zejména z důvodu nedostatečných technologických postupů. Snahou zemědělců je najít způsob, jak vyprodukovat co největší množství potravin, přitom se každý rok až třetina potravin bez užitku vyhodí. Do roku 2050 nás bude na planetě cca 9 miliard lidí ze současných 7 miliard. Snížit množství vyplývaných potravin by vyřešil i problém, jak zajistit potraviny pro nárůst populace na Zemi.

Součástí potravinové problematiky je i rozlišení dané terminologie, jelikož ztráta a plýtvání jsou odlišné pojmy. Ztráty nastávají v průběhu sklizně, zpracování či transportu potravin. Při pojmu plýtvání potravin je vyhazováno zboží v potravinových řetězcích, v domácnostech v restauračních a školních zařízeních, které je mnohdy v dobrém stavu neohrožující lidské zdraví. Další významné termíny jsou neprodejné zboží a odpad, kdy obsah je zcela v pořádku a nelze jej prodat, neboť neodpovídá předepsaným standardům. Jedná se výrobky s porušeným obalem, deformované potraviny či pečivo z předchozího dne. Odpadem jsou označeny potraviny, které podlely zkáze a jsou tak nebezpečné lidskému organismu.

V rámci výzkumu bylo provedeno dotazníkové šetření veřejnosti a poskytovatelů sociálních služeb s cílem, zda je potřeba vzniku potravinové banky v ORP Tábor. Na základě sesbíraných dat, rozhovorů se zaměstnanci poskytovatelů sociálních služeb a vlastní zkušenosti bylo zjištěno, že 50 % respondentů neplýtvá potravinami. Zároveň jsou ochotni nakupovat potraviny, u kterých končí minimální datum trvanlivosti spotřeby, pokud budou za zvýhodněnou cenu. Je velmi pozitivní, že respondenti uvažují jak potraviny, kterým končí datum trvanlivosti, darovat sociálně slabým občanům, nebo jako krmivo pro zvířata nebo využití v kompostárnách či bioplynových stanicích. Výzkum přinesl také odpověď na otázku, že více jak 45 % respondentů se spíše nezajímá o plýtvání potravin. Za pozitivní lze spatřovat odpovědi, že téměř 50 % respondentů tvrdí, že spíše nenakupuje více potravin, než spotřebuje a téměř 20 % respondentů tvrdí, že rozhodně nenakupuje více

potravin, než spotřebuje. Naproti tomu všeobecná znalost o potravinových bankách není příliš vysoká a je nutná medializace o činnosti a smysluplnosti potravinových bank pro nízkopříjmové skupiny obyvatelstva.

Dotazníkový průzkum byl propojen s výzkumem u poskytovatelů sociálních služeb. Zde jednoznačně vyvstala potřeba zřízení potravinové banky pro území ORP Tábor. Z rozhovorů se zaměstnanci poskytovatelů sociálních služeb vyplývá potřeba využít potraviny, které nabízí potravinové banky. Za velmi pozitivní lze hodnotit, že darování potravin prošlo zásadní změnou, kdy ministr zemědělství Marian Jurečka, provedl změnu zákona o darování potravin, u kterých se do nedávné doby hradila 15% DPH. Novelou zákona byla zrušena daň u darovaných potravin a od roku 2015 je darování potravin dokonce výhodné pro potravinové řetězce.

Závěrečná část diplomové práce se věnuje vlastním návrhům, jak neplýtvat s potravinami. Je nezbytné rozvinout diskuzi a hledat řešení letitého problému, kdy na straně jedné jsou občané, kteří trpí nedostatkem jídla a na straně druhé občané, kteří jídlem plýtvají, neboť ho mají dostatek až nadbytek. V České republice již nyní žije dle kvalifikovaných odhadů na hranici chudoby nebo sociálního vyloučení téměř 1,5 milionu lidí. Potraviny lze dobře a efektivně využít, nejsou přece odpad!

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literární zdroje

- 1) FAO, Global Food Losses and Food Waste, 2011. ISBN 978-92-5-107205-9,
- 2) GUSTAVSSON, J. Global food losses and food waste. S.l.: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2011. 139 s. ISBN 9789251072059
- 3) HENDL, J. 2008. Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace, 2.vyd.Praha: Portál.408 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
- 4) JENÍČEK, V. 2003 Světový potravinový problém. In Agricultural Economics, roč.49,č.1, ISSN 0139-570X
- 5) PARFITT, J., BARTHEL, M. a MACNAUHTON, S., 2010 Food waste within food supply chains: quantification and potential for change to 2050. Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Science ISSN 0962-8436. Str. 3079.

Vědecké články

- 1) LADÝŘOVÁ, R. Evropské potravinové a vývojové trendy. Agris on-line: papers in economics and informatics. 2010. Issn 1804-1930
- 2) STUART, T. (2009). Waste: uncovering the global waste scandal. London: penguin books.
- 3) STUART, T. (2012). The global food waste scandal.

Zákony a nařízení evropské rady

- 1) NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 178/2002 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?Uri=CELEX:32002R0178>
- 2) Vyhláška č. 113/2005 Sb., o způsobu označování potravin a tabákových výrobků
- 3) Zákon č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách o změně a doplnění některých souvisejících zákonů
- 4) Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu
- 5) Zákon č.110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů

- 6) Zákon č.185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- 7) Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací pro rok 2016 na základě § 1, § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů č.j.: 41176/2015-MZE-17251

Internetové zdroje

- 1) <http://www.taborcz.eu/biodpady/ds-1717/archiv=0&p1=1435>) „staženo dne: 10.10.2016“.
- 2) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32002R0178> „staženo dne 13.10.2016“.
- 3) <http://pbjk.cz/> „staženo dne 13.10.2016“.
- 4) <http://www.potravinovabanka.cz/o-nas/> „staženo dne 12.10.2016“.
- 5) <https://www.billa.cz/> „staženo dne 9.1.2017“.
- 6) www.nadeje.cz/vznik_a_vyvoj_nadeje „staženo dne 12.10..2016“.
- 7) <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10117034229168hodin/215452801100308/obsah/386061-freegani> „staženo dne 15.2.2017“.
- 8) <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?nid=11342&docid=1001188&chnum> Datum minimální trvanlivosti, datum použitelnosti a záruční doba, Státní zemědělská a potravinářská inspekce „staženo dne 17.12.2016“.
- 9) http://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-seznamdani/2014_DPH_Darovani-zbozi-potravinovove-banky.pdf Finanční správa: Informace GFŘ k uplatnění DPH při darování zboží do potravinových bank. „staženo dne 10.1.2017“.
- 10) <http://www.firstfoodbank.org> „staženo dne 11.10.2016“.
- 11) <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1089&langId=cs> „staženo dne 10.2.2017“.
- 12) <http://potravinypomahaji.cz/> „staženo dne 10.1.2017“.
- 13) <http://roklen24.cz/a/iN4kM/miliardy-v-odpadcich-kde-se-s-jidlem-plytva-nejvice> „staženo dne 11.2.2017“.

- 14) <http://www.albert.cz/> „staženo dne 12.1.2017“.
- 15) <http://www.ipsos.cz/navyky-ceske-spolecnosti-se-nemeni-plytvani-potravinami-pokracuje/> „staženo dne 16.12.2016“.
- 16) [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/predchazeni_vzniku_odpadu_na_vrh/\\$FILE/OODP-PPVO-2014_10_27.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/predchazeni_vzniku_odpadu_na_vrh/$FILE/OODP-PPVO-2014_10_27.pdf) „Staženo dne 10.10.2016“
- 17) <https://foodsharing.de/> „staženo dne 14.1.2017“.
- 18) <https://magazin.aktualne.cz/cesi-jsou-nejvetsi-plytvaci-s-potravinami-v-evrope-tretinu-n/r~696492ac8f7c11e5bc8c002590604f2e/> „staženo dne 16.12.2016“.
- 19) https://www.globus.cz/ceske-budejovice/o-globusu/spolecenska-odpovednost/detail.html/149_5823-narodni-potravinova-sbirka-2016 „staženo dne 9.1.2017“.
- 20) https://www.ted.com/talks/tristram_stuart_the_global_food_waste_scandal/transcript?language=cs „staženo dne 10.1.2017“.
- 21) <http://www.nlm.nih.gov/mesh/meshhome.html>,
Medical Subject Headings. U.S. National library of Medicine.
„staženo dne 15.11.2016“.
- 22) <http://www.denik.cz/ekonomika/supermarkety-zahlily-potravinovou-banku-darovat-prestalo-byt-nevyhodne-20150113.html> „staženo dne 9.3.2017“
- 23) <http://www.nielsen.com/cz/cs.html> „staženo dne 15.11.2016“.
- 24) <http://www.asociaceapd.cz/asociaceapd/Studie/2007/08/studie-hannover-cz.pdf> Rosenwinkel, K. H., Wendler, D. Vliv drtičů potravinových odpadů na kanalizační systém, čističku odpadních vod a vyhnívání kalu. Institut kvality vod a Universita odpadového hospodářství Hannover (ISAH).
„staženo dne 10.12.2016“.
- 25) https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/fw_lib_tips_stop_food_waste_cs.pdf „staženo dne 15.11.2016“.
- 26) https://www.czso.cz/csu/xc/orp_tabor „staženo dne 15.1.2017“

Tiskové zprávy

- 1) CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i, Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav,
- 2) EVROPSKÁ KOMISE. Health and consumers: Food and feed safety: Food waste. 2011 [cit. 2017-01-18].
- 3) EVROPSKÁ KOMISE. Parlament volá po bezodkladném snížení plýtvání potravinami v EU o polovinu. 2012.
- 4) EVROPSKÝ PARLAMENT. Jak zastavit plýtvání potravinami: Strategie pro zlepšení účinnosti potravinového řetězce v EU, 2011/2175(INI). 2012. Francie, Štrasburk: Evropský parlament, 2012.
- 5) Všeobecná deklaráce lidských práv Boj proti plýtvání potravinami: příležitost pro EU, jak zlepšit účinné využívání zdrojů v potravinovém řetězci. Zvláštní zpráva č. 34. Evropský účetní dvůr 2016. <http://eca-publications.eu/>

PŘÍLOHY

Příloha A – Jak mohu omezit plýtvání potravinami

Příloha B – Informace GFŘ k uplatnění DPH při darování zboží do PB

Příloha C – Administrativní mapa správního obvodu ORP Tábor

Příloha D – Správní obvod ORP Tábor- statistické údaje

Příloha E – Seznam poskytovatelů sociálních služeb zapojených do výzkumu

Příloha F – Dotazník „Potraviny nejsou odpad“

Příloha G – Seznam oprávněných příjemců darovaných potravin

Příloha A – Jak mohu omezit plýtvání potravinami

Jak mohu omezit plýtvání potravinami v mém každodenním životě?

Dodržováním těchto rad můžete omezit plýtvání potravinami, ušetřit peníze a udělat něco pro životní prostředí:

1 Nákupy si plánujte. Sestavte si jídelníček na celý týden. Pak se podívejte, jaké potraviny doma máte, a napište si seznam věcí, které musíte dokoupit. V obchodě vybírejte pouze to, co máte na seznamu. Nenechte se zlákat speciálními nabídkami a nechod'te nakupovat, když máte hlad. Většinou pak dáte do košíku více věcí, než jste zamýšleli koupit. Dávejte přednost váženému ovoci a zelenině před balenými. Kupte tak množství, které skutečně potřebujete.

2 Dávejte pozor na datum spotřeby. Pokud víte, že výrobek s krátkou dobou použitelnosti nestačíte sníst nebo že si ho nemůžete jít koupit v den, kdy ho spotřebujete, vyberte si raději výrobek, jehož doba použitelnosti je delší. Na výrobcích bývají uvedeny tyto etikety „Spotřebujte do“ znamená, že výrobek musíte spotřebovat do data uvedeného na obalu (např. maso nebo ryby). „Minimální trvanlivost do“ uvádí datum, do kterého výrobce garantuje nezměněnou kvalitu a typické vlastnosti výrobku. Potraviny, kterým doba minimální trvanlivosti prošla teprve před nedávnem, se většinou ještě hodí ke konzumaci.

3 Přemýšlejte o svých výdajích. Plýtvat potravinami znamená plýtvat penězi.

4 Udržujte ledničku v dobrém stavu. Zkontrolujte, zda dveře dobře těsní a zda je v ledničce správná teplota. Pokud chcete, aby potraviny zůstaly co nejdéle čerstvé, musíte je skladovat při teplotě od 1 do 5 °C.

5 Skladujte potraviny podle doporučení uvedeném na obalu.

6 Sejde z očí, sejde z myslí. Když si domů přinesete nový nákup, přesuňte raději potraviny, které již ve spíži nebo ledničce máte, dopředu a nové uložte dozadu. Vyhnete se tak tomu, že byste starší nákup zasouvali dozadu spíži a pak objevovali zkažené potraviny, na které jste časem zapomněli.

7 Servírujte menší porce. Kdo bude chtít, může si vždy přidat.

8 Využijte zásoby beze zbytku. Nevyhazujte zbytky jídla. Snažte se je dojíst druhý den, využít k dalšímu vaření nebo je uložte do mrazáku. Z jemně přezrálého ovoce můžete udělat ovocný koktejl nebo upéct koláč. Trochu povadlá zelenina se ještě výborně hodí do polévky.

9 Použijte mrazák. Pokud víte, že koupený bochník chleba celý nesníte, nakrájejte ho a uložte do mrazáku. Jednotlivé krajíčky pak snadno necháte rozmrazit pár hodin před konzumací. Podobně můžete dát zmrazit porce hotového jídla a využít je ve chvílích, když se vám nechce vařit nebo na to jednoduše nemáte čas.

10 Kompostujte. Odpadu z kuchyně se nevyhnete, ale můžete si založit kompost na slupky z ovoce a zeleniny. Za pár měsíců budete mít kvalitní hnojivo pro květiny. Na zbytky z talířů se hodí kuchyňský kompostér. Stačí do něj ukládat potravinový odpad, který posypete speciální směsí obsahující mikroby a necháte fermentovat. Výsledný kompost využijete při hnojení pokojových rostlin nebo na zahradě.

Viz také http://ec.europa.eu/food/food/sustainability/index_en.htm

Příloha B – Informace GŘ k uplatnění DPH při darování zboží do PB

Generální finanční ředitelství
Lazarská 15/7, 117 22 Praha 1

GFR06472614
ESS

Sekce metodiky a výkonu daní

Č.j. 59193/14/7100-20116-011695

Informace GŘ k uplatnění DPH při darování zboží do potravinových bank

Cílem této Informace je ujednotit a vymezit základní pravidla a přístupy pro uplatnění daně z přidané hodnoty („DPH“) ve specifickém případě, kterým je **darování zboží** (potravin) **potravinové bance** v situacích, kdy plátce (dárce) při pořízení tohoto zboží uplatnil nárok na odpočet daně.

Potravinovou bankou se pro účely této Informace rozumí subjekt zapojený do Charty potravinových bank, přičemž zároveň musí být platným členem České federace potravinových bank, o.s. Účelem potravinové banky je bezúplatné shromažďování a skladování potravin, které jsou pak dále coby potravinová pomoc bezúplatně poskytnuty pro dobročinné účely.

Uplatňování DPH vychází ze zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění p.p. (dále jen „zákon o DPH“).

Podle § 13 odst. 4 písm. a) ve spojení s odst. 5 téhož ustanovení zákona o DPH platí, že pokud plátce při pořízení daného zboží uplatnil nárok na odpočet daně, je povinen při jeho bezúplatném přenechání uplatnit daň na výstupu. Základ daně, ze kterého má být daň odvedena v takovýchto případech, se stanovuje podle § 36 odst. 6 písm. a) zákona o DPH. Ze znění tohoto ustanovení pak vyplývá, že základem daně by měla být cena obdobného zboží, za kterou by bylo možné zboží pořídit ke dni uskutečnění zdanitelného plnění („cena obvyklá“) a pokud takovou cenu určit nelze, pak je základem daně výše celkových nákladů vynaložených na dodání zboží ke dni uskutečnění zdanitelného plnění.

Z výše uvedeného je zřejmé, že i bezúplatné darování zboží potravinové bance pro dobročinné účely je spojeno s povinností uplatnit DPH na výstupu. Při stanovení základu daně, resp. určení výše ceny obvyklé, by se v tomto případě mělo přihlížet k okolnostem provázejícím tyto specifické transakce. Těmito okolnostmi může být stav potravin samotných v okamžiku darování, fáze jejich prodejního procesu, situace na předmětném trhu apod.

Protože zde hrají roli příkladem zmíněné faktory a to, že okruh zboží zahrnující potraviny je značně široký a zahrnuje zboží různého charakteru, typu a vlastností, nelze pro tyto transakce určit jednu konkrétní částku, která by byla obecně použitelná. Tato cena tak může být shodná s běžnou cenou prodeji, ale naopak může být i ve zlomkové (minimální) hodnotě blízké se nule.

Cenu obvyklou blízkou se nule je možné akceptovat v případech, kdy se jedná o darované potraviny, které jsou dle příslušných předpisů stále upotřebitelné (poživatelné), ale zároveň jsou obtížně uplatnitelné v běžném prodeji či zcela neprodejné. Může jít například o potraviny blízké se datu spotřeby nebo thuté minimální trvanlivosti. Dále to mohou být potraviny, které

musí být vyřazeny z běžného prodeje z důvodu např. nevyhovujícího obalu, nesprávného značení či jiného poškození.

Jelikož v případě potravin jde o velkou skupinu výrobků sobě odlišných nelze stanovovat obecně platné časové rozmezí, které by vymezovalo či definovalo období blížíící se datu konečné či minimální trvanlivosti, neboť tato se odvíjí od charakteru daného konkrétního výrobku.

Pro prokázání darování potravin doporučujeme, aby si daňový subjekt zajistil od potravinové banky potvrzení o darování potravin, ze kterého bude také patrný předmět a rozsah daru. Pro prokázání použitého ocenění doporučujeme zdokumentovat i stav darovaných potravin (poškozené obaly, blížíící se doba spotřeby).

Postupy uplatnění DPH uvedené v této informaci se týkají pouze darování potravin při splnění výše uvedených podmínek.

Ing. Jiří Fojtík
ředitel sekce

Elektronicky podepsáno
15.12.2014
Ing. Jiří Fojtík
ředitel sekce

Příloha C – Administrativní mapa správního obvodu ORP Tábor

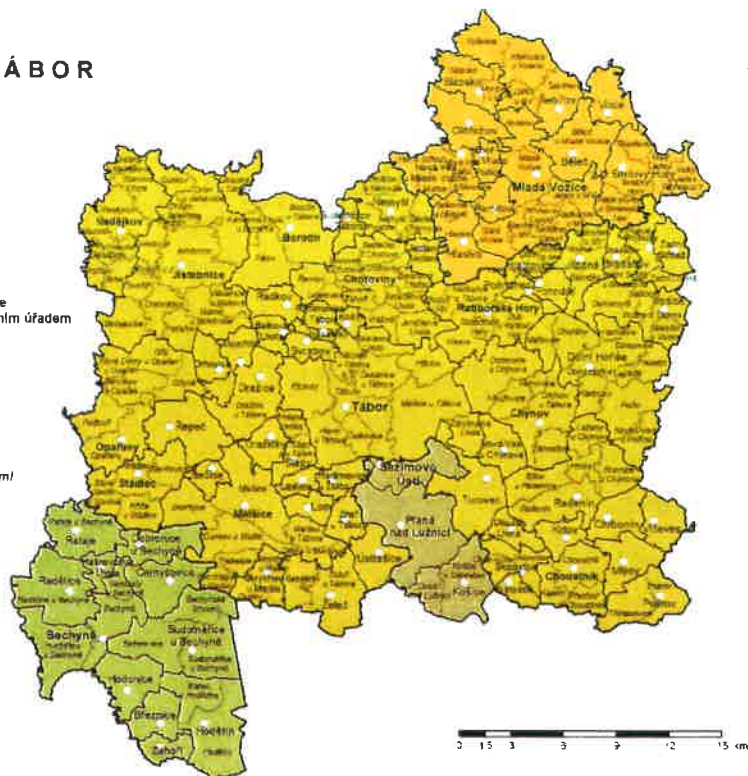
SO ORP TÁBOR

k 1. 1. 2016

Správní obvod obce
s pověřeným obecním úřadem

- Bechyně
- Mladá Vožice
- Sezimovo Ústí
- Tábor

- obec
- katastrální území

Zdroj: Český statistický úřad, https://www.czso.cz/csu/xc/orp_tabor

Příloha D – Správní obvod ORP Tábor- statistické údaje

SO ORP TÁBOR

Počet obcí	79
Počet částí obce	290
Počet základních sídelních jednotek	331
Počet katastrů	198
Počet obcí se statutem města	7
Počet obcí se statutem městyse	3
KATASTRÁLNÍ PLOCHA v ha	
Výměra celkem	100 224
zemědělská půda	58 854
orná půda	43 850
trvalé travní porosty	13 087
nezemědělská půda	41 370
lesní půda	30 708
vodní plochy	2 171
OBYVATELSTVO	
Počet bydlících obyvatel	80 412
muži	39 379
ženy	41 033
Počet obyvatel ve věku 0-14 let	12 124
Počet obyvatel ve věku 15-64 let	52 677
Počet obyvatel ve věku 65 a více	15 611
Živé narození	763
Zemřelí	904
Přirozený přírůstek	-141
Přistěhovalí	1 010
Vystěhovalí	938
Přírůstek stěhováním	72
Celkový přírůstek	-69
Průměrný věk celkem	42,6
muži	41,3
ženy	43,9
Index stáří (%)	128,8
Hustota obyvatelstva na 1 km ²	80,2
Podíl městského obyvatelstva	72,4
PODNIKATELSKÁ SFÉRA	
Počet podnikatelských subjektů	20 264
z toho: <i>podle odvětví hlavní činnosti (CZ-NACE)</i>	
zemědělství, lesnictví, rybářství	1 169
průmysl	2 365
stavebnictví	2 603
obchodní činnost	3 866
doprava a skladování	440
stravování, pohostinství a ubytování	965
veřejná správa, obrana, soc. zabezpečení	236
vzdělávání, zdravotní a sociální péče	531

Příloha E – Seznam poskytovatelů sociálních služeb zapojených do výzkumu

Poskytovatel sociální služby: G- centrum Tábor	
Bc. Martina Smětáková	vedoucí domu pro matky s dětmi
Mgr. Jana Klejnová	zástupce vedoucí domu pro matky s dětmi
Ing. Renata Kainráthová	vedoucí pečovatelské služby
Jana Hejná, DiS.	sociální pracovnice pečovatelské služby
Mgr. Ivan Machoň	vedoucí noclehárny pro muže
Bc. Milena Prchlíková	sociální pracovnice domova pro seniory
Poskytovatel sociální služby: Diecézní charita České Budějovice, poradna Tábor	
Bc. Michal Kulhavý	Vedoucí terénního programu

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha F – Dotazník „Potraviny nejsou odpad“

Výzkumné otázky:

- 1) Plýtvají lidé potravinami?
- 2) Jak by lidé nejraději využili zbylé potraviny?
- 3) Je všeobecná znalost mezi občany o využití potravinových bank?

1/ Jaké potraviny nakupujete nejčastěji pro každodenní potřebu?

- Pečivo
- Trvanlivé potraviny
- Ovoce a zelenina
- Masné výrobky
- Mléčné výrobky
- Jiná odpověď

2/ Jak často nakupujete potraviny?

- Každý den
- 4x do týdne
- 3x do týdne
- 2x do týdne
- 1x do týdne
- Když potraviny chybí v domácnosti

3/ Jste ochotni koupit potraviny u kterých, končí minimální datum trvanlivosti spotřeby a je za zvýhodněnou cenu?

- Rozhodně ano
- Spíše Ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne
- Jiná odpověď

4/ Myslíte si, že plýtváte potravinami?

- Rozhodně ano
- Spíše Ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne
- Jiná odpověď

5/ Víte, přibližně jaké množství potravin nevyužijete ve vaší domácnosti?

Množství potravin za týden:

do 0,5 kg

1 kg

více jak 1 kg

jiná odpověď

6/ Jaké návrhy na uplatnění preferujete u potravin, kterým bude končit datum minimální trvanlivost spotřeby?

Sociálně slabým občanům (Dětský domov, Azylový dům, Noclehárna)

Využití pro hospodářská zvířata a zoologické zahrady

Likvidace potravin v kompostárnách nebo bioplynových stanicích

Jiné

7/ Zajímáte se o plýtvání potravin?

Rozhodně ano

Spíše Ano

Nevím

Spíše ne

Rozhodně ne

Jiná odpověď

8/ Nakupujete více potravin, než spotřebujete?

Rozhodně ano

Spíše Ano

Nevím

Spíše ne

Rozhodně ne

Jiná odpověď

9/ Které druhy potravinu Vám v domácnosti nejvíce zbývají? (V rámci google dotazníku nabídka možnost preferencí)

Pečivo

Trvanlivé potraviny

Ovoce a zelenina

Masné výrobky

Mléčné výrobky

Jiná odpověď

10/ Zbyde Vám často nějaké množství potravin, které už nevyužijete?

Ano (pokud ano, tak které – respondent bude mít možnost doplnění)

Ne

Jiná odpověď

11/ Znáte nebo jste už slyšeli, pojem potravinové banky?

Rozhodně ano

Spíše Ano

Nevím

Spíše ne

Rozhodně ne

Jiná odpověď

12/Jak nakládáte s potravinami, jestliže Vám zbydou v domácnosti?

.....

13/ Kolik Vám je let?

19 let nebo méně

20 - 29 let

30 - 39 let

40 - 49 let

50 - 59 let

60 let a více

12/ Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Základní

Odborné (výuční list)

Střední odborné (maturita)

Střední všeobecné

Vyšší odborné

Vysokoškolské

13/ Jaké je Vaše povolání?

Student

Zaměstnanec

Podnikatel/živnostník

Důchodce/pracující důchodce

14/ Jaký je celkový měsíční hrubý příjem Vaší domácnosti?

Do 10 000 Kč

10 001 - 20 000 Kč

20 001 - 30 000 Kč

30 001 - 40 000 Kč

40 001 - 50 000 Kč

50 001 Kč a více

15/ Jaký je počet členů Vaší domácnosti?

16/ Muž / žena

Příloha G – Seznam oprávněných příjemců darovaných potravin

Na základě Rozhodnutí Ministerstva zemědělství sp. zn. 10PV21082/2016-18123 ze dne 9. 1. 2017 jsou oprávněnými příjemci darovaných potravin ve smyslu § 11 odst. 2 a 3 zákona č. 110/2007 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, níže uvedené neziskové organizace.

Pozn. Neziskové organizace, které doposud neprojevily zájem stát se zmíněnými organizacemi, mohou tak dodatečně učinit, a to písemně na adresu: Ministerstvo zemědělství, odbor potravinářský, Úřad pro potraviny, Těšnov 65/17, 110 00 Praha 1; ID DS: yphaax8

1. **Potravinová banka Karlovarského kraje z. s.**, IČ: 04121538; Merklínská 15, Sedlec, 360 10 Karlovy Vary; www.potravinovabanka.cz
2. **Potravinová banka Pardubice z. s.**; IČ: 04037839; Chotovice 31, 570 01; www.potravinovabanka.cz
3. **Potravinová banka Plzeň, z. s.**; IČ: 03191893, Sladkovského 16, Plzeň, 326 00; www.potravinovabanka.cz
4. **Potravinová banka v Olomouckém kraji z. s.**; IČ: 04463528, Wurmova 5, Olomouc, 772 00; www.potravinovabanka.cz
5. **NADĚJE**; IČ: 00570931; K Brance 11/19e, Praha 5, 155 00; www.nadeje.cz
6. **Potravinová banka v Ústeckém kraji, z. s.**; IČ: 22820701; Pražská 992/14, Litoměřice 412 01; www.potravinovabanka.cz
7. **Potravinová banka Jihočeského kraje z. s.**; IČ: 04828691; Riegerova 51, České Budějovice, 370 01; www.pbjk.cz
8. **Potravinová banka Liberec z. s.**; IČ: 22714154, Pionýrů 976/15, Liberec 6 - Rochlice; www.potravinovabanka.cz
9. **Potravinová banka Hradec Králové z. s.**; IČ: 03642640; Na Kropáčce 30/3, Hradec Králové, 500 03; www.potravinovabankahk.cz
10. **Potravinová banka pro Brno a Jihomoravský kraj, z. s.**; IČ: 03010376; Mlýnská 316/25, Brno, 602 00; www.foodbankbrno.cz
11. **Potravinová banka ve Zlínském kraji, z. s.**; IČ: 04024915; Horní Jasenka 119, Vsetín, 755 01; www.pbzk.cz
12. **Potravinová banka Praha, z. s.**; IČ: 26558491; Ke Kablu 971, Praha 10, 110 00; www.potravinovabanka.cz
13. **Potravinová banka v Ostravě z. s.**; IČ: 26559951; Hasičská 550/50, Ostrava-Hrabůvka, 700 30; www.potravinovabanka.cz
14. **Džbánsko, o.p.s.**; IČ: 27268152; Liběšice 1, Liběšice u Žatce, 439 63; www.dzbansko.cz/potravinova-banka/
15. **Arcidiecézní charita Praha**; IČ: 43873499; Londýnská 44, Praha 2, 120 00; www.charita.praha.cz
16. **Diecézní charita Brno**; IČ: 44990260; třída Kpt. Jaroše 9, Brno, 602 00; www.dchb.charita.cz
17. **Diecézní charita České Budějovice**; IČ: 45018316; Kanovnická 16, České Budějovice, 370 01; www.dchcb.cz
18. **Charita Česká republika**; IČ: 70100969; Vladislavova 12, Praha 1, 110 00; www.charita.cz
19. **Diecézní charita Litoměřice**; IČ: 40229939; Kosmonautů 2022, Litoměřice, 412 01; www.dchl1m.cz
20. **Charita Hrabyně**; IČ: 73634000; Hrabyně 212, Hrabyně 3, 747 67; www.charita.hrabyne.cz
21. **Diecézní charita ostravsko-opavská**; IČ: 66181127; Kratochvílova 3, Ostrava, 702 00; www.dchoo.caritas.cz

22. **Arcidiecézní charita Olomouc**; IČ: 43962726; Křížkovského 6, Olomouc, 779 00;
www.olomouc.charita.cz
23. **Oblastní charita Bystřice pod Hostýnem**; IČ: 47930560; 6. května 1612, Bystřice pod Hostýnem, 768 01; www.bystriceph.charita.cz
24. **Charita Holešov**; IČ: 47930063; Tovární 1407/28, Holešov, 769 01;
www.holesov.charita.cz
25. **Charita Hranice**; IČ: 45180326; Purgešova 1399, Hranice, 753 01;
www.hranice.charita.cz
26. **Charita Kojetín**; IČ: 70236445; Kroměřížská 198, Kojetín, 752 01;
www.kojetin.charita.cz
27. **Charita Konice**; IČ: 47921218; Zahradní 690, Konice, 798 52; www.charita.konice.cz
28. **Oblastní charita Kroměříž**; IČ: 18189750; Ztracená 63, Kroměříž, 767 01;
www.kromeriz.charita.cz
29. **Charita Kyjov**; IČ: 44164114; Palackého 194, Kyjov, 697 01; www.kyjov.charita.cz
30. **Charita Svaté rodiny Luhačovice**; IČ: 73633071; Hradisko 100, Luhačovice, 763 26;
www.luhacovice.charita.cz
31. **Oblastní charita Moravská Třebová**; IČ: 65189418; Kostelní 24/3, Moravská Třebová, 571 01; www.mtrebova.charita.cz
32. **Charita Svaté rodiny Nový Hrozenkov**; IČ: 48773514; Nový Hrozenkov 124, Nový Hrozenkov, 756 04; www.nhrozenkov.charita.cz
33. **Charita Olomouc**; IČ: 44936427; Wurmova 5, Olomouc, 779 00;
www.olomouc.charita.cz
34. **Hospic na Svatém Kopečku**; IČ: 73634671; Nám. Sadové 4/24, Olomouc – Svatý Kopeček, 779 00; www.hospickopecek.charita.cz
35. **Charita svatě Anežky Otrokovice**; IČ: 46276262; Na Uličce 1617, Otrokovice, 765 02;
www.otrokovice.charita.cz
36. **Charita Prostějov**; IČ: 44159854; Martinákova 9, Prostějov, 750 02;
www.prostejov.charita.cz
37. **Oblastní charita Přerov**; IČ: 45180270; 9. května 1925/82, Přerov, 750 02;
www.prerov.charita.cz
38. **Charita Svatého Vojtěcha Slavičín**; IČ: 70435618; Komenského 115, Slavičín, 763 21;
www.slavicin.charita.cz
39. **Charita Strážnice**; IČ: 44164335; Kovářská 396, Strážnice, 696 62;
www.straznice.charita.cz
40. **Charita Svitavy**; IČ: 47490462; Hřbitovní 2257/1, Svitavy, 568 02;
www.svitavy.charita.cz
41. **Charita Šternberk**; IČ: 45238642; Opavská 1385/13, Šternberk, 785 01;
www.sternberk.charita.cz
42. **Charita Šumperk**; IČ: 48005894; Jeremenkova 7, Šumperk, 787 01;
www.sumperk.charita.cz
43. **Oblastní charita Uherské Hradiště**; IČ: 44018886; Velehradská třída 247, Uherské Hradiště, 686 01; www.uhradiste.charita.cz
44. **Oblastní charita Uherský Brod**; IČ: 48489336; Mariánské nám. 13, Uherský Brod, 688 01; www.uhbrod.charita.cz
45. **Charita Valašské Klobouky**; IČ: 73633607; Školní 944, Valašské Klobouky, 766 01;
www.valklobouky.charita.cz
46. **Charita Valašské Meziříčí**; IČ: 47997885; Kpt. Zavadila 1345, Valašské Meziříčí, 757 01; www.valmez.charita.cz
47. **Charita Veselí nad Moravou**; IČ: 44163967; Masarykova 130, Veselí nad Moravou, 698 0; www.veselinm.charita.cz
48. **Charita Vsetín**; IČ: 44740778; Horní náměstí 135, Vsetín, 755 01; www.vsetin.charita.cz
49. **Oblastní charita Vyškov**; IČ: 65841875; Morávková 745/1a, Vyškov, 682 01;
www.vyskov.charita.cz

50. **Charita Zábřeh**; IČ: 42766796; Žižkova 15, Zábřeh, 789 01; www.zabreh.caritas.cz
51. **Charita Zlín**; IČ: 44117434; Burešov 4886, Zlín, 760 01; www.zlin.charita.cz
52. **Charita Český Těšín**; IČ: 60337842; Mírová 8, Český Těšín, 737 01; www.ceskytesin.caritas.cz
53. **Charita Frýdek-Místek**; IČ:45235201; F. Čejky 450, Frýdek-Místek, 738 01; www.charitafm.cz
54. **Charita Nový Jičín**; IČ:73635677; Dolní brána 2075/57, Nový Jičín, 741 01; www.charita.nj.cz
55. **Charita Javorník**; IČ:60339241; Lidická 89, Javorník, 790 70; www.javornik.charita.cz
56. **Charita Studénka**; IČ:44937377; Malá strana 216, Studénka, 742 13; www.studenka.charita.cz
57. **Potravinová banka Vysočina**; IČ:01443658; Barborka 1191, Ledeč nad Sázavou 584 01; www.potravinovabanka.cz/pb-vysocina/
58. **Slezská diakonie**; IČ:65468562; Na Nivách 7, Český Těšín, 737 01; www.slezskadiakonie.cz

Aktualizováno v Praze dne 6. března 2017